

İEİS

İLAÇ ENDÜSTRİSİ
İŞVERENLER SENDİKASI

▲ +5.989.834

▲ +6.796.221

▲ +5.989.834

▲ +5.123.880

▲ +2.804.821

2022 TÜRKİYE İLAÇ SEKTÖRÜ

www.ieis.org.tr
www.biopharma.org.tr
www.trpharmaexporters.org

İÇİNDEKİLER

Giriş	4
1. Türkiye İlaç ve Tıbbi Sağlık Ürünleri Pazarı	6
1.1 Türkiye İlaç Pazarı	7
1.1.1 Pazardaki Büyüme ve Kaynakları	8
1.1.2. Pazarın Yapısı	9
A. Referans-Eşdeğer İlaçlar	9
B. İthal-İmal İlaçlar	12
C. Biyoteknolojik İlaçlar	15
D. Tedavi Grupları	20
E. Ortalama Fiyatlar	21
F. Perakende Fiyat Aralıkları	21
1.2. Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı	24
1.3. Sağlık Ürünleri Pazarı	26
2. Ruhsatlandırma	28
3. Yatırım Teşvikleri	29
4. Ar-Ge	30
5. Üretim	31
6. İstihdam	33
7. Dış Ticaret	34
8. Fiyat Politikaları	39
9. Sonuç ve Değerlendirme	43

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1 - Türkiye İlaç ve Tıbbi Sağlık Ürünleri Pazarı	6
Grafik 2 - Türkiye İlaç Pazarı	7
Grafik 3 - İlaç Pazarı Büyümenin Kaynakları	8
Grafik 4 - Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar (Milyar TL)	10
Grafik 5 - Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar (Milyar kutu)	10
Grafik 6 - Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Pazar Payı	11
Grafik 7 - Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Pazar Payı	11
Grafik 8 - Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar (Milyar TL)	13
Grafik 9 - Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar (Milyar kutu)	13
Grafik 10 - Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar Pazar Payı	14
Grafik 11 - Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar Pazar Payı	14
Grafik 12 - Değer Bazında Biyoteknolojik İlaçlar (Milyon TL)	16
Grafik 13 - Kutu Bazında Biyoteknolojik İlaçlar (Milyon kutu)	17
Grafik 14 - Değer Bazında Referans-Biyobenzer İlaçlar Pazar Payı	17
Grafik 15 - Kutu Bazında Referans-Biyobenzer İlaçlar Pazar Payı	18
Grafik 16 - Değer Bazında İthal İlaçlar İçerisinde Biyoteknolojik İlaçlar	18
Grafik 17 - Kutu Bazında İthal İlaçlar İçerisinde Biyoteknolojik İlaçlar	19
Grafik 18 - Değer Bazında Tedavi Grupları	20
Grafik 19 - Kutu Bazında Tedavi Grupları	20
Grafik 20 - Perakende Fiyat Dağılımı	22
Grafik 21 - Referans Ürünler Fiyat Dağılımı	22
Grafik 22 - Eşdeğer Ürünler Fiyat Dağılımı	23
Grafik 23 - İthal Ürünler Fiyat Dağılımı	23
Grafik 24 - İmal Ürünler Fiyat Dağılımı	24
Grafik 25 - Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı	24
Grafik 26 - Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı Büyüme Dağılımı	25
Grafik 27 - Değer Bazında İmal - İthal Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı (Milyar TL)	25
Grafik 28 - Kutu Bazında İmal - İthal Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı (Milyar kutu)	26
Grafik 29 - Sağlık Ürünleri Pazarı	26
Grafik 30 - Sağlık Ürünleri Pazarı Büyüme Dağılımı	27
Grafik 31 - Değer Bazında İmal- İthal Sağlık Ürünleri Pazarı (Milyar TL)	27
Grafik 32 - Kutu Bazında İmal - İthal Sağlık Ürünleri Pazarı (Milyon kutu)	28
Grafik 33 - Sağlık Ürünleri Pazarı Ortalama Fiyat Dağılımı (TL)	28
Grafik 34 - Yeni Ürün Ruhsat Sayısı	29
Grafik 35 - İlaç Sektörü Akredite Ar-Ge Merkezi Sayısı	30
Grafik 36 - İlaç Sektörü Ar-Ge Teşvik Tutarı (Milyon TL)	31
Grafik 37 - Üretim Tesisi Sayısı	32
Grafik 38 - Sanayi Üretim Endeksi Değişimi (2015-2022)	32

Grafik 39 - İlaç Endüstrisinde İstihdam (Kişi sayısı)	33
Grafik 40 - İstihdam Endeksi Değişimi (2015-2021)	33
Grafik 41 - İlaç Endüstrisinde İhracat Değeri (Milyar ABD Doları)	34
Grafik 42 - İlaç Endüstrisinde İthalat Değeri	34
Grafik 43 - Türkiye Dış Ticareti İçerisinde İlaç Endüstrisi	35
Grafik 44 - İlaç Dış Ticaretinde Bitmiş Ürün Hammadde Karşılaştırması (Milyon ABD Doları)	35
Grafik 45 - İlaç Endüstrisinde İhracat Miktarı (Milyon Kg)	36
Grafik 46 - İlaç İhracatı Kilo Fiyatı (ABD Doları)	36
Grafik 47 - Bazı Sektörlerde İhracat Kilo Fiyatı (ABD Doları)	37
Grafik 48 - Kur Değişimleri (Avro/TL)	40
Grafik 49 - İlaç Fiyatlanması	41
Grafik 50 - Net Satışlar Reel Değişimi (2015-2020)	41
Grafik 51 - Özkaynaklar Reel Değişimi (2015-2020)	42
Grafik 52 - SGK Aylık Reçete Sayısı (Milyon adet)	42
Grafik 53 - İlaç Kurunun Uygulama Başlangıç ve Bitiş Ay Ortalamalarına Oranı	44

TABLO LİSTESİ

Tablo 1- İlaç Pazarı Geri Ödeme Dağılımı (2022)	8
Tablo 2- Pazardaki Yeni İlaçların Adetsel Dağılımı (2022)	9
Tablo 3- Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Alt Dağılımı	12
Tablo 4- Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Alt Dağılımı	12
Tablo 5- Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar Alt Dağılımı	15
Tablo 6- Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar Alt Dağılımı	15
Tablo 7- Biyoteknolojik İlaçlar	19
Tablo 8- İlaç Ortalama Fiyat Dağılımı (TL)	21
Tablo 9- İlaç Endüstrisinde Yatırım Teşvikleri	30
Tablo 10- İlaç İhracatında İlk Yirmi Ülke (Milyon ABD Doları)	37
Tablo 11- İlaç İthalatında İlk Yirmi Ülke (Milyon ABD Doları)	38
Tablo 12- İlaç İhracatında İlk Beş Ürün (Milyon ABD Doları)	39
Tablo 13- İlaç İthalatında İlk Beş Ürün (Milyon ABD Doları)	39

Giriş

İnsanın yaşam kalitesini artırmak ve sağlığını iyileştirmek ilkesiyle faaliyet gösteren ilaç endüstrisinin stratejik gücü ve önemi, insanlık var oldukça devam edecektir. Endüstrimiz de; yeni hastalıklar, değişen yaşam koşulları, uzayan yaşam süresi, bilimsel gelişmeler ve teknolojideki ilerlemeler çerçevesinde kendisini sürekli şekilde yenilemeyi, hep daha ötesini hedeflemeyi sürdürecektir.

İlaç endüstrisinin, ülkeler açısından stratejik önemi tüm dünyanın ciddi bir sınavdan geçtiği Covid-19 pandemi tecrübesiyle net şekilde ortaya çıkmıştır. Türk ilaç endüstrisi, hammadde ve etkin madde tedarikindeki zorluklar, yüksek oranda artan maliyetler ve üretim süreçlerindeki sıkıntılara rağmen hem Covid-19 protokolündeki hem de diğer tüm tedavi gruplarındaki ilaçların üretimini aralıksız devam ettirip arz güvenliğini en üst seviyede tutarak ve yerli aşıların geliştirilmesinde hızla harekete geçerek kalitesini, kapasitesini ve gücünü bu süreçte bir kez daha ispatlamıştır.

İlaç endüstrimiz, başarıyla altından kalktığı bu zorlu mücadelenin sonrasında 6 Şubat 2023 tarihinde ülkemizi derinden sarsan deprem felaketleri karşısında da var gücüyle ve büyük özveriyle halkımıza ve devletimize destek vermiştir. Deprem felaketleri karşısında ilaç endüstrimiz hızla aksiyon alarak, Sağlık Bakanlığı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü ve Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü koordinasyonunda deprem bölgesine milyonlarca kutu ilacı hibe olarak ulaştırmış ve tüm gücüyle üretimini ihtiyaç duyulan ilaç talebini karşılamak için organize etmiştir. Deprem felaketlerinin yaralarının sarılmasının uzun soluklu bir süreç olduğunun bilincinde olan endüstrimiz, tüm imkanlarıyla, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarımızla koordineli olarak aktif şekilde çalışmalarını devam ettirmektedir.

Endüstrimizde Aralık 2022 itibarıyla faaliyet gösteren yaklaşık 855 kuruluş, uluslararası standartlarda üretim yapan 103 ilaç ve radyofarmasötik üretim tesisi ile 13 hammadde üretim tesisi bulunmaktadır. İlaç endüstrisi, yaklaşık 44 bini aşan çalışanıyla, ülkemize 16 binden fazla ürün sunarak, yaklaşık 185 ülkeye ihracat gerçekleştirmiştir.

Başta Covid-19 pandemisi ve deprem felaketleri olmak üzere son birkaç yılda tecrübe ettiğimiz gelişmeler, endüstrimizin daha güçlü bir Ar-Ge yapılanmasına sahip olmasının, özellikle biyoteknoloji alanında yapılan yüksek miktarda yatırımlar sayesinde yakalanan ivmenin devam ettirilmesinin ve oluşturulacak bütüncül ilaç ekosistemi ile birlikte uygulanacak sürdürülebilir ve etkin kamu politikalarıyla ülkemizin bölgesel ve küresel bir ilaç üretim ve ihracat üssü haline getirilmesinin hedeflenmesi gerektiğini bir kez daha teyit etmiştir.

Bu hedefe ulaşmak için İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası (İEİS) olarak kurduğumuz Türkiye Biyoteknolojik İlaç ve Aşı Platformu ve Türkiye İlaç İhracatçıları Platformu ile faaliyetlerimize aralıksız devam ediyor, endüstrimizin önünü açacak düzenlemelerin hayata geçirilmesi için gayretle ve kararlılıkla çalışıyoruz.

Bu kapsamda, ilaç endüstrisine yönelik pazar ve makro ekonomik verileri derleyip kapsamlı analize çevirerek endüstrimizin yoluna ışık tutmayı öncelikli faaliyet alanlarımızdan birisi olarak görüyoruz.

Bu çerçevede hazırladığımız Türkiye İlaç Sektörü Raporumuzda 2022 yılının ve son 8 senenin analizini yaptık. Çalışma kapsamında ilaç ve tıbbi sağlık ürünleri pazarını; ilaç

pazarı, özel tıbbi amaçlı gıda pazarı ve sağlık ürünleri pazarı başlıkları altında analiz ettik. Türkiye ilaç pazarını; referans/eşdeğer ilaçlar, ithal/imal ilaçlar, biyoteknolojik ilaçlar olmak üzere farklı kategorilerde, hem pazar yapısı hem de fiyatlar açısından inceledik.

Özel tıbbi amaçlı gıda pazarını ve Sağlık Bakanlığı'ndan onaylı geleneksel bitkisel tıbbi ürünler, farmasötik formdaki bazı tıbbi cihazlar ile Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan onaylı vitaminler, gıda takviyeleri ve mamalardan oluşan sağlık ürünleri pazarını da mercek altına aldık.

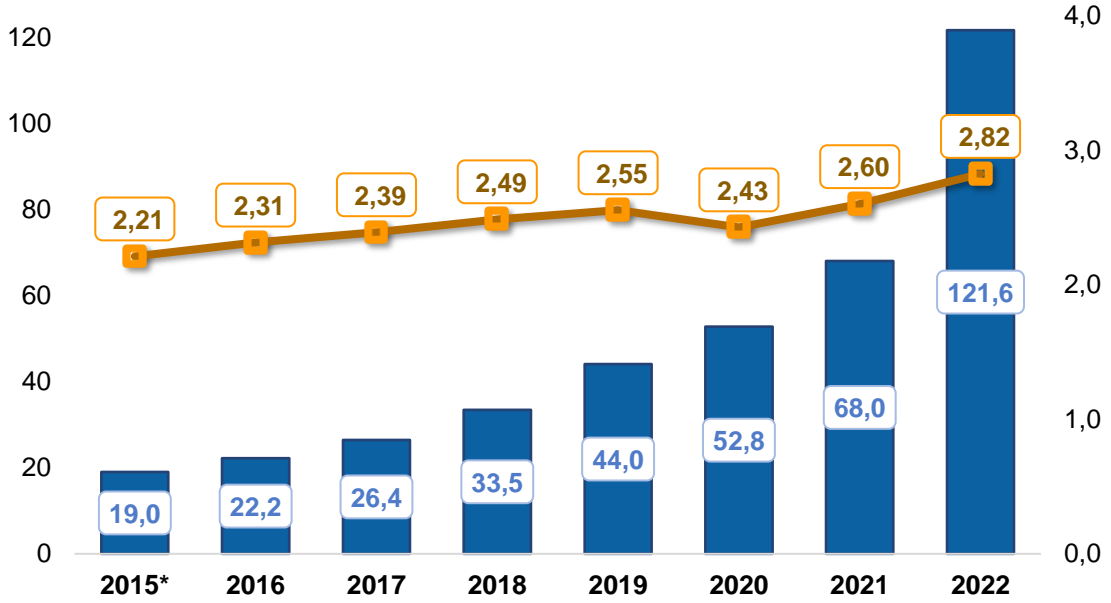
Raporumuzda ilaç sektörüne ilişkin ruhsatlandırma, yatırım teşvikleri, Ar-Ge, üretim, istihdam, fiyat politikaları, finansal veriler ve dış ticaret analizlerine de yer verdik.

Geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi, 2022 yılı Türkiye İlaç Sektörü Raporumuzu kamu, üniversite ve özel sektördeki paydaşlarımızın bilgisine sunmaktan büyük memnuniyet duyuyor, ilgiyle inceleneceğini, endüstrimizin gelişimine fayda sağlayacak ve ülkemize katkısını artıracak somut adımlara dönüşeceğini umut ediyoruz.

1.Türkiye İlaç ve Tıbbi Sağlık Ürünleri Pazarı

Türkiye ilaç ve tıbbi sağlık ürünleri pazarı 2022 yılında hastane ve eczanelerde değer ölçeğinde %78,8 büyümeye ile 121,6 milyar TL'ye, kutu ölçeğinde ise %8,6 büyümeye ile 2,82 milyar kutuya ulaşmıştır. İlaç, özel tıbbi amaçlı diyet gıda, geleneksel bitkisel tıbbi ürün gibi Sağlık Bakanlığı onaylı ürünler ile Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan onaylı mamalar, vitaminler ve gıda takviyelerinden oluşan sağlık ürünleri pazarı ise son güncel verilere göre 2021 yılında kutuda %7,1, değerinde %28,8 büyümüştü.

Grafik 1 - Türkiye İlaç ve Tıbbi Sağlık Ürünleri Pazarı

Kaynak: IQVIA, İEİS

* 2015 verileri, 2021 yılında Retail veri tabanına işlenen

Tüketici Sağlığı Veri Tabanı datasını içermemektedir.

■ Değer (Milyar TL)

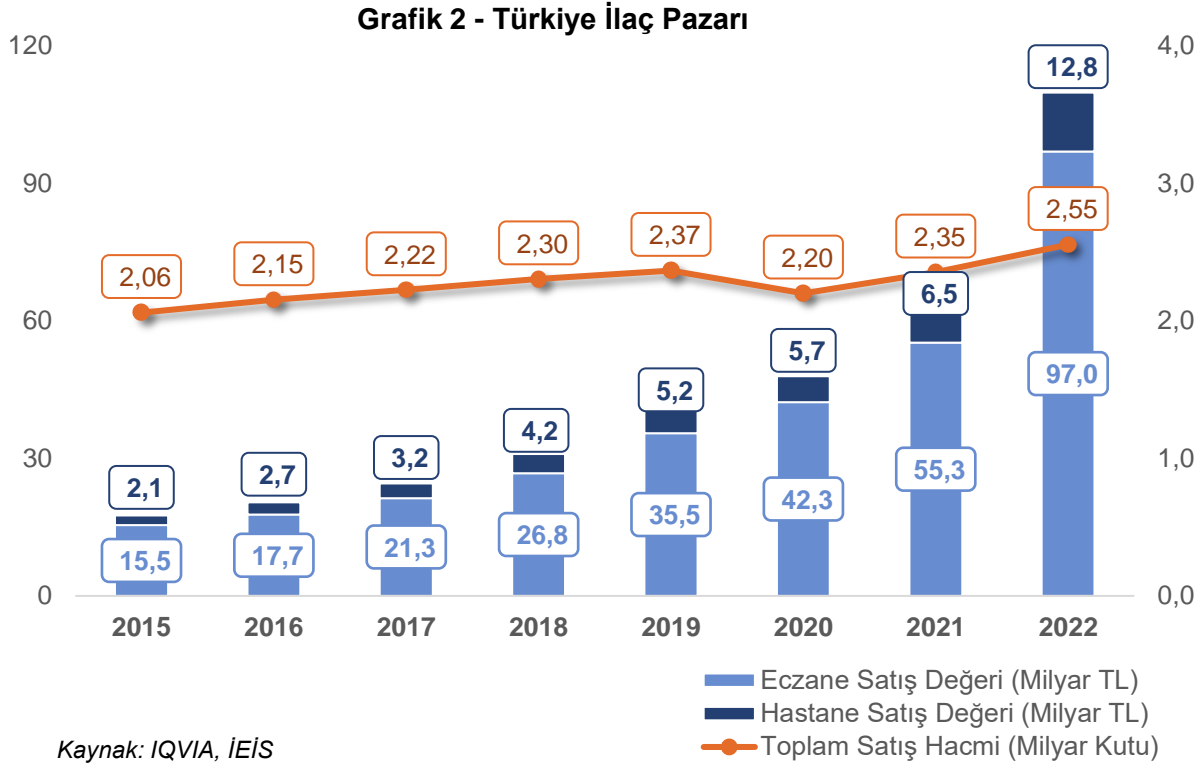
■ Hacim (Milyar Kutu)

2015-2022 yıllarını kapsayan 8 yıllık dönem incelendiğinde ilaç ve tıbbi sağlık ürünleri pazarının, %540 oranında büyüyerek 2015 yılında 19 milyar TL'den 2022 yılında 121,6 milyar TL seviyesine ulaştığı görülmektedir. Bu büyüme, bileşik bazda yıllık (CAGR) %30,4 düzeyinde bir artış ifade ederken aynı dönemdeki üretici fiyatları enflasyonu göz önüne alındığında reel olarak %21,1 oranında bir küçülmeye işaret etmektedir.

Hacim ölçeğinde bakıldığında ise, 2015 yılında 2,21 milyar kutu seviyesinden %27,7 artışla 2022 yılında 2,82 milyar kutuya ulaşmıştır. Bu artış, bileşik bazda yıllık (CAGR) %3,6 düzeyindedir. Bu genişlemede ilaç sınıfında yaşanan kamu sağlık hizmetlerine ve hekime erişimdeki artış, artan ve yaşlanan nüfusun oluşturduğu talep artışı ile ilaç dışı doğal takviye ve vitamin gibi ürünlerde sunulan seçeneklerin artmasıyla pazarın genişlemesi etkili olan başlıca faktörlerdir. Öte yandan, Covid-19 pandemisi nedeniyle kutu bazında ilaç pazarındaki daralma, incelenen dönemdeki toplam kutu büyümesinin nispeten düşük kalmasında etkili olmuştur.

1.1 Türkiye İlaç Pazarı

2022 yılında hastane ve eczanelerde Türkiye ilaç pazarı değer ölçeğinde %77,8 büyüme ile 109,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kutu ölçeğinde ise %8,5 büyüme ile 2,55 milyar kutu seviyesine gelmiştir. Hastane kanalına ait 2022 yılı pazar payı değerinde %11,7, kutu ölçeğinde ise %8 seviyesinde gerçekleşmiştir.

2015-2022 yılları arası dönemsel olarak incelendiğinde ilaç pazarının 2015 yılındaki 17,6 milyar TL düzeyinden %525,6 oranında artışla 2022 yılında 109,8 milyar TL düzeyine ulaştığı görülmektedir. Bu büyüme, bileşik bazda yıllık (CAGR) %29,9 düzeyinde bir artış ifade ederken aynı dönemdeki %711 düzeyindeki üretici fiyatları enflasyonu göz önüne alındığında reelde %22,8 oranında bir küçülmeye işaret etmektedir. 2022 yılında döviz kurlarında ve maliyetlerde yaşanan hızlı artışlar karşısında Temmuz ve Aralık aylarında ilaç kurunda güncelleme yapılmasına rağmen ilaç sektörünün içinde bulunduğu mücadele şartları ağırlaşmış, sektör büyük kayıp yaşayarak reel değerinde 2015 yılının da gerisinde kalmıştır.

İlaç pazarı 2015-2022 yılları arasında hacim ölçeğinde incelendiğinde ise pazarın 2,06 milyar kutudan %24 artışla 2,55 milyar kutuya ulaştığı görülmektedir. Bu artış, bileşik bazda yıllık (CAGR) %3,1 seviyesindedir. Covid-19 pandemisi nedeniyle 2020 yılında görülen kutu bazlı pazar küçülmesi bu dönemdeki kutu büyümesini olumsuz şekilde etkilemiştir.

Yoğunlaşma açısından pazar incelendiğinde, 255 distribütör firmanın ilaçlarından oluşan Türkiye ilaç pazarında 49 firmanın ürün yelpazesi sadece ithal ilaçlardan oluşurken 126 firma sadece imal ilaçlarla pazarda bulunmaktadır. Pazarda yer alan ilaçların %60'tan fazlasına sahip 80 firmanın ise hem ithal hem imal ilacı bulunmakta ve pazarın değerinde %71'ini, hacimde ise %72'sini temsil etmektedir. 2022 yılında

değer sıralamasında ilk 50 firmanın pazar payı değerinde %83, hacimde %80 seviyesindedir.

İlaç pazarı içinde geri ödeme kapsamında yer alan ilaçların pazar değeri 2022 yılında 103,9 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bir başka deyişle, pazarda satılan ilaçların değer bazında % 94'ü geri ödeme kapsamında kullanılan ilaçlardan oluşmaktadır. Geri ödeme kapsamında olmayan reçeteli ilaçlarla geri ödeme kapsamında olan reçeteli ilaçların ortalama fiyatları arasındaki üç katı aşan fark dikkat çekici seviyededir.

Tablo 1- İlaç Pazarı Geri Ödeme Dağılımı (2022)

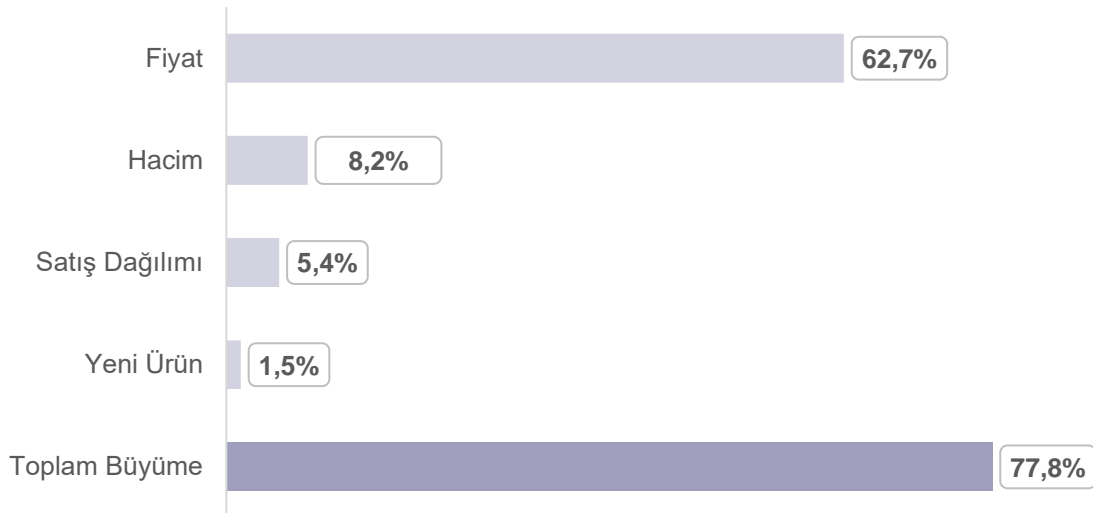
	Hacim (Milyar Kutu)	Değer (Milyar TL)	Ort. Fiyat (TL)
İlaç Pazar	2,55	109,80	43,0
Reçeteli İlaç	2,52	108,85	43,2
Geri Ödeme Kapsamında Olan	2,48	103,51	41,7
Geri Ödeme Kapsamında Olmayan	0,04	5,34	134,8
Reçetesiz ilaç	0,03	0,95	29,3
Geri Ödeme Kapsamında Olan	0,02	0,43	19,9
Geri Ödeme Kapsamında Olmayan	0,01	0,52	48,4

Kaynak: IQVIA, İEİS

1.1.1 Pazardaki Büyüme ve Kaynakları

2022 yılı değer ölçeğinde büyümeye 4 ana etken olan mevcut portföydeki hacim, fiyat artışları, satış dağılımındaki değişimler ile portföye yeni ürün girişleri çerçevesinde incelendiğinde fiyat artışlarının ilk sırada olduğu görülmektedir.

Grafik 3 – İlaç Pazarı Büyümenin Kaynakları

Kaynak: IQVIA, İEİS

2022 yılı Şubat ayında ilaç fiyatlarını belirleyen dönemsel Avro kuru %37,43 seviyesinde artırılmıştı. Maliyet kalemleri ve dövizde yaşanan hızlı artışlar sonucu 8 Temmuz 2022'de %25 oranında ikinci bir artış yapılmış ayrıca %36,8 artışla 2023 için

belirlenen ilaç kuru da 15 Aralık 2022 tarihinde uygulamaya alınmıştır. Bu artışların sonucu olarak gerçekleşen %77,8'lik büyümenin 62,7 puanı (38.744 milyon TL) söz konusu kur artışlarına dayalı olarak oluşan fiyat artışından kaynaklanmıştır.

2022 yılında kutuda yaşanan %8,5'lik büyüme ile oluşan hacim artışının, değer bazındaki büyümeye katkısı 8,2 puan (5.101 milyon TL) seviyesinde olmuştur.

Pazarda mevcut ürünlerin satış dağılımındaki değişiklikler büyümenin en büyük üçüncü kalemini oluşturmaktadır. Düşük fiyatlı ürünlerden yüksek fiyatlı ürünlere kayan satış hacmindeki değişim, büyümeye 5,4 puanlık (3.315 milyon TL) bir katkı sağlamıştır.

2022 yılında 247 adedi konvansiyonel, 12 adedi biyoteknolojik olmak üzere toplamda 259 adet yeni ilaç pazara girmiş ve büyümeye 1,5 puanlık (905 milyon TL) katkı yapmıştır.

Pazara yeni sunulan ilaçlar adet ve ATC1 bazında incelendiğinde, en fazla paya sahip olan tedavi gruplarında ilk sıra, 37'şer adet ilaç ile sindirim sistemi ilaçları (%14) ve sistemik kullanılan antiinfektif ilaçlardan (%14) oluşmaktadır. Ayrıca 33 adet ilaç ile sinir sistemi (%13), 30 adet ilaç ile antineoplastikler ve immünomodülatör ajanlar (%12), 25 adet ilaç ile kan ve kan yapan organlar (%10) pazara yeni giren ilaçların %63'ünü oluşturan ilk beş sıradaki tedavi grubunu oluşturmaktadır.

2022 yılında pazara 43 adet konvansiyonel, 8 adet biyoteknolojik olmak üzere toplam 51 adet referans ilaç girmiştir. Söz konusu 51 ürünün 47'si ithal olup 9 adedinin eşdeğeri bulunmaktadır.

Kalan 208 eşdeğer ilacın ise 204 adedi konvansiyonel, 4 adedi ise biyobenzer ilaçtır. Bunların 11 adedi ithal ürün sınıfındadır. Dolayısıyla, yeni giren ilaçlar içerisinde eşdeğer imal ürünler adet bazında %76 ile en büyük paya sahiptir.

Tablo 2- Pazardaki Yeni İlaçların Adetsel Dağılımı (2022)

İlaç	259
Referans	51
▪ Eşdeğeri Var	9
İthal	6
▪ Eşdeğeri Yok	42
İthal	41
Eşdeğer	208
▪ İthal	11
▪ İmal	197

1.1.2.Pazarın Yapısı

A. Referans-Eşdeğer İlaçlar

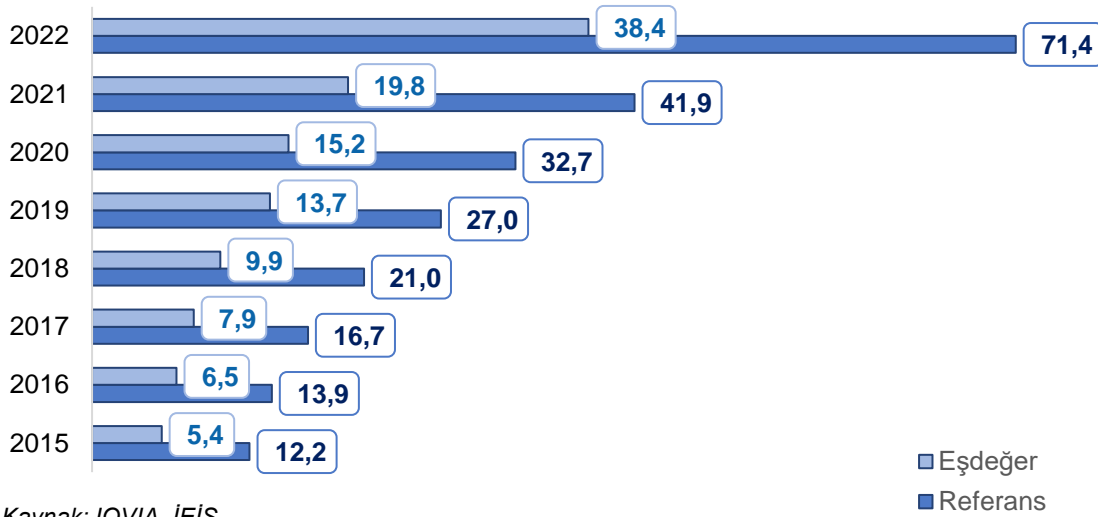
Referans ilaç pazarı 2022 yılında %70,3 oranında artış ile 41,9 milyar TL'den 71,4 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kutu ölçüğünde büyüme ise %4,1 ile 0,99 milyar kutu olarak gerçekleşmiştir.

Eşdeğer ilaç pazarı ise 2022 yılında %93,9 büyüme ile 19,8 milyar TL'den 38,4 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kutu ölçüğünde ise eşdeğer ilaçlar %11,5 oranında büyüyerek 1,56 milyar kutu hacme ulaşmıştır.

Referans ilaçlarda 2015-2022 yılları arasında değer bazında toplam büyüme %486,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu büyüme bileşik bazda yıllık (CAGR) %28,8 artışı gösterirken enflasyondan arındırıldığında %27,6'lık bir küçülmeyi ifade etmektedir. Kutu ölçüğünde ise ilgili dönemde referans ilaçlarda büyüme oranı %6,2 seviyesindedir.

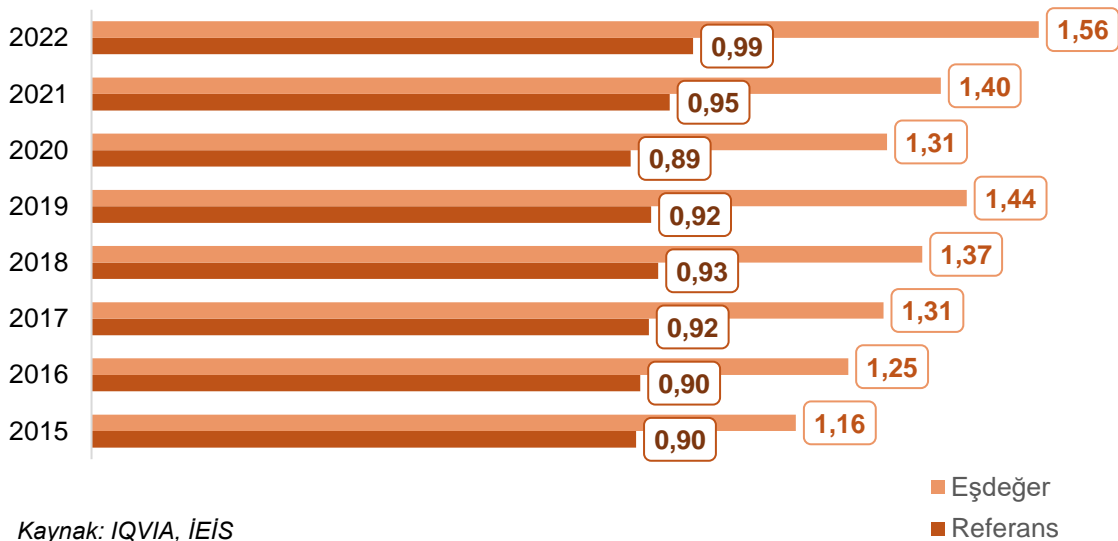
Eşdeğer ilaçlar 2015-2022 yılları arası dönemde referans ilaçların üzerinde bir performansla toplamda %613,7 oranında büyüme göstermiştir. Bileşik bazda yıllık büyüme oranı (CAGR) incelendiğinde bu büyüme %32,4'lük bir artışı göstermektedir. Buna karşılık, enflasyondan arındırıldığında ise reel olarak %10,2 oranında küçülme ortaya çıkmıştır. 2015-2022 yılları arası dönemde eşdeğer ilaçlarda kutu ölçüğünde yaşanan büyüme ise %34,5 seviyesindedir.

Grafik 4 – Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar (Milyar TL)

Kaynak: IQVIA, İEİS

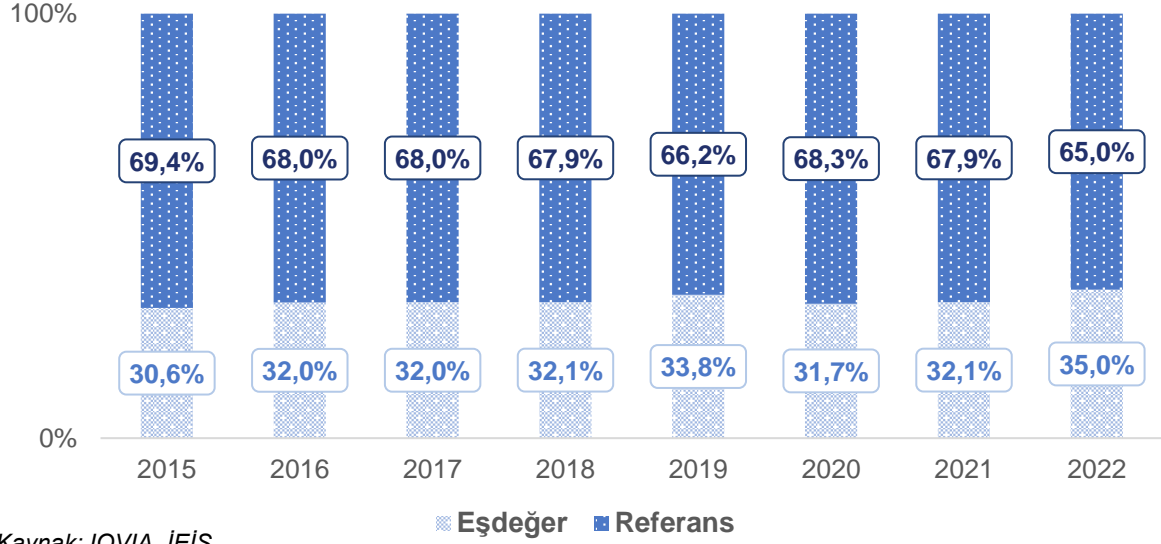
Grafik 5 - Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar (Milyar kutu)

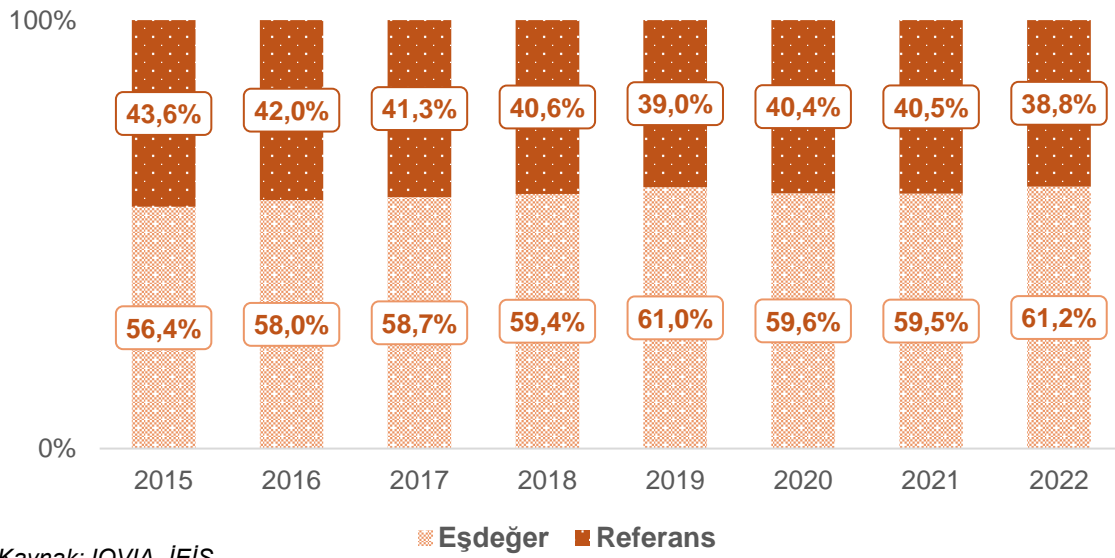
Kaynak: IQVIA, İEİS

Eşdeğer ilaçlar, 2015 yılında değerinde %30,6, kutuda %56,4 olan seviyesini 2022 yılında değerinde %35, kutuda ise %61,2 seviyesine taşımıştır.

Grafik 6 - Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Pazar Payı

Grafik 7 - Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Pazar Payı

Referans-eşdeğer ürünlerin ithal-imal ayırımına bakıldığında, 2022 yılında referans ürünlerin değer ölçüğünde %67,7'sini, eşdeğer ürünlerin ise %3,8'ini ithal ürünlerin oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 3- Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Alt Dağılımı

Değer Bazlı Dağılım								
Eşdeğer İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
İmal (Milyar TL)	5,04	6,17	7,47	9,49	13,27	14,60	18,97	36,92
İthal (Milyar TL)	0,34	0,35	0,39	0,43	0,48	0,59	0,83	1,47
Eşdeğer İmal Oranı	93,7%	94,6%	95,0%	95,7%	96,5%	96,1%	95,8%	96,2%
Eşdeğer İthal Oranı	6,3%	5,4%	5,0%	4,3%	3,5%	3,9%	4,2%	3,8%
Referans İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
İmal (Milyar TL)	2,44	2,90	3,75	5,42	7,93	9,71	13,39	23,09
İthal (Milyar TL)	9,74	11,00	12,94	15,60	19,05	23,03	28,55	48,32
Referans İmal Oranı	20,0%	20,9%	22,5%	25,8%	29,4%	29,7%	31,9%	32,3%
Referans İthal Oranı	80,0%	79,1%	77,5%	74,2%	70,6%	70,3%	68,1%	67,7%

Kaynak: IQVIA, İEİS

Kutu bazında ise referans ithal ürünlerin oranı %22,5 seviyesine gerilerken, eşdeğer ürünlerin neredeyse tamamını yurt içinde üretilen ilaçlar oluşturmaktadır. İthal eşdeğer ürünlerin pazar paylarının küçülmesinde yurt dışı GMP denetimlerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 4- Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Alt Dağılımı

Kutu Bazlı Dağılım								
Eşdeğer İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
İmal (Milyar Kutu)	1,12	1,21	1,27	1,34	1,42	1,29	1,38	1,54
İthal (Milyar Kutu)	0,04	0,04	0,04	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02
Eşdeğer İmal Oranı	96,6%	97,0%	97,2%	97,8%	98,5%	98,5%	98,4%	98,6%
Eşdeğer İthal Oranı	3,4%	3,0%	2,8%	2,2%	1,5%	1,5%	1,6%	1,4%
Referans İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
İmal (Milyar Kutu)	0,51	0,51	0,52	0,59	0,65	0,64	0,71	0,77
İthal (Milyar Kutu)	0,39	0,40	0,39	0,35	0,27	0,25	0,25	0,22
Referans İmal Oranı	56,6%	56,1%	57,0%	62,7%	70,7%	72,4%	74,2%	77,5%
Referans İthal Oranı	43,4%	43,9%	43,0%	37,3%	29,3%	27,6%	25,8%	22,5%

Kaynak: IQVIA, İEİS

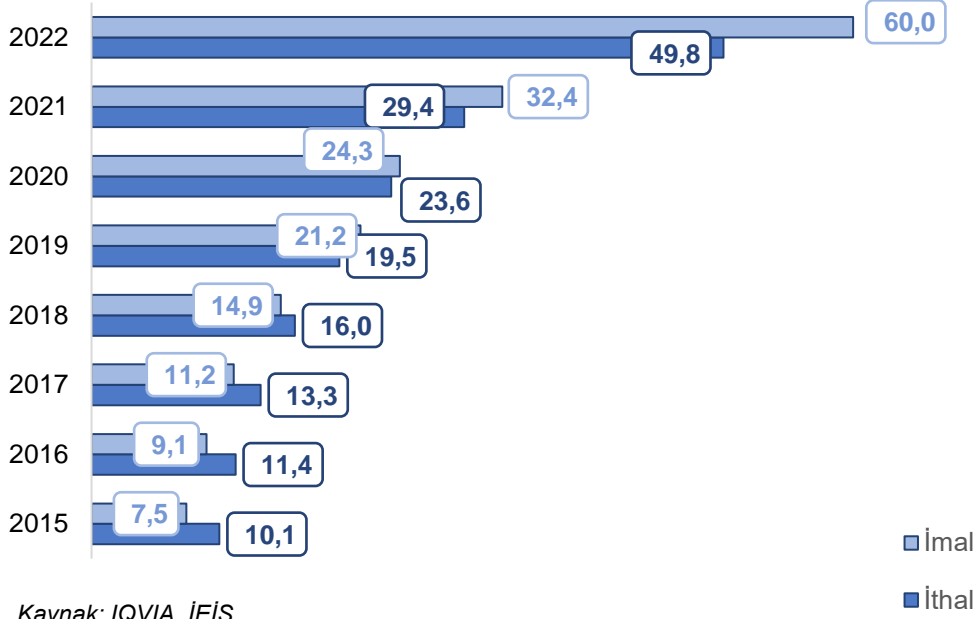
B. İthal-İmal İlaçlar

İthal ilaçlar 2022 yılında %69,5 artış oranı ile 60 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2015-2022 yılları arası dönemde ise ithal ürünler değerinde %394,2 oranında yükseliş göstermiştir. Bu artış bileşik bazda yıllık (CAGR) %25,6 büyümeyi ifade ederken enflasyondan arındırıldığında %39'luk bir gerilemeyi göstermektedir.

2022 yılında imal ilaçlar ise %85,4 büyüme oranı ile ortalama büyümenin üzerinde kalarak 49,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2015-2022 yılları arası dönemde imal ilaçlar değerinde %702,6 artış göstermiştir. Bu büyüme bileşik bazda yıllık (CAGR) %34,7

düzeyinde olup yurt içi üretici fiyatları göz önüne alındığında ise reel olarak %1 oranında gerilemeye işaret etmektedir.

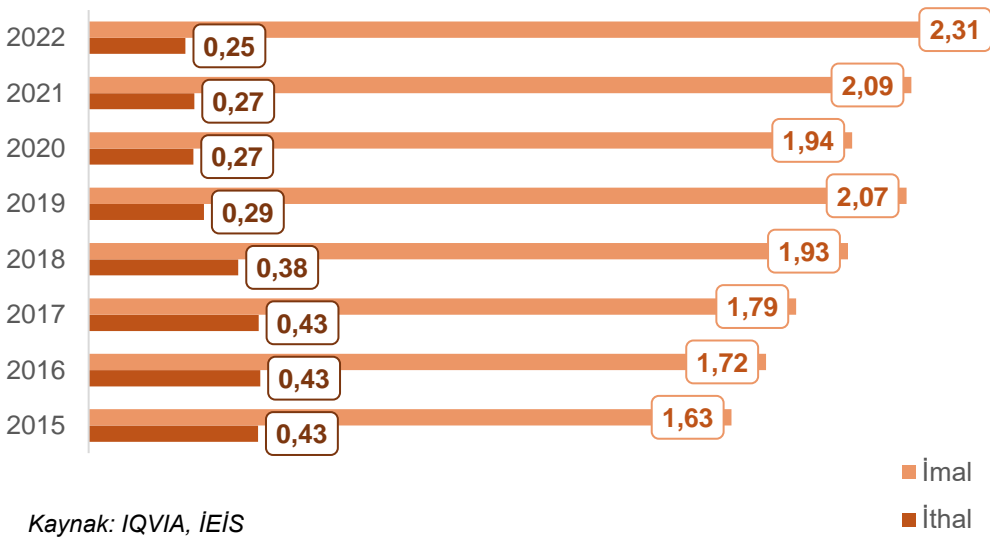
Grafik 8- Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar (Milyar TL)

2022 yılı hacim ölçeğinde incelendiğinde, ithal ilaçlarda %8,3 gerileme ile 0,25 milyar kutu satış gözlenmektedir. 2015-2022 yılları arası dönemde ise ithal ilaçlarda %42,8 oranında azalma olmuştur.

İmal ilaçlarda ise %10,7 büyüme sonucu 2,31 milyar kutu satışı gerçekleşmiştir. 2015-2022 yılları arası dönemde imal ilaçlar %41,6 büyüme göstermiştir.

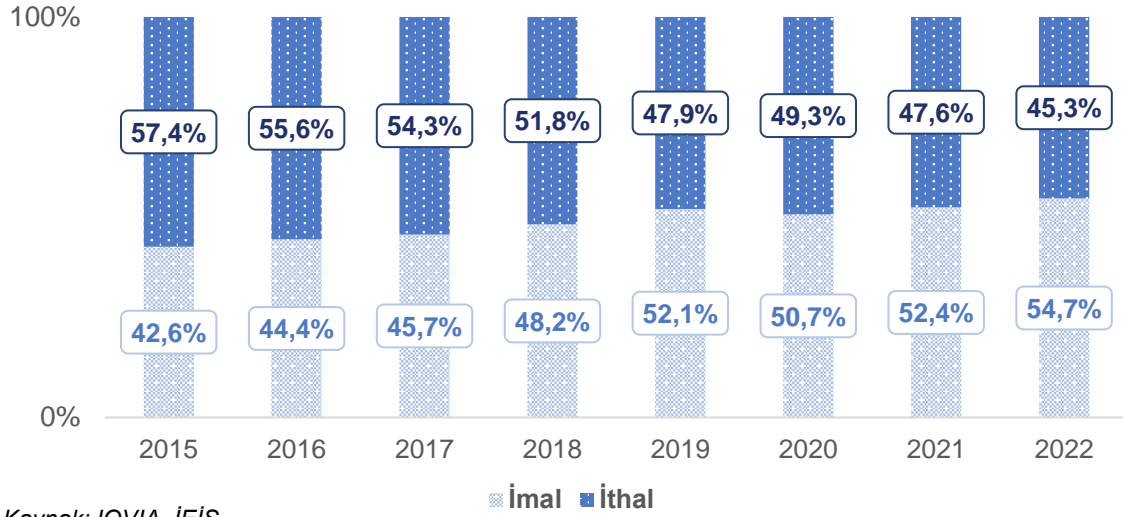
Grafik 9- Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar (Milyar kutu)

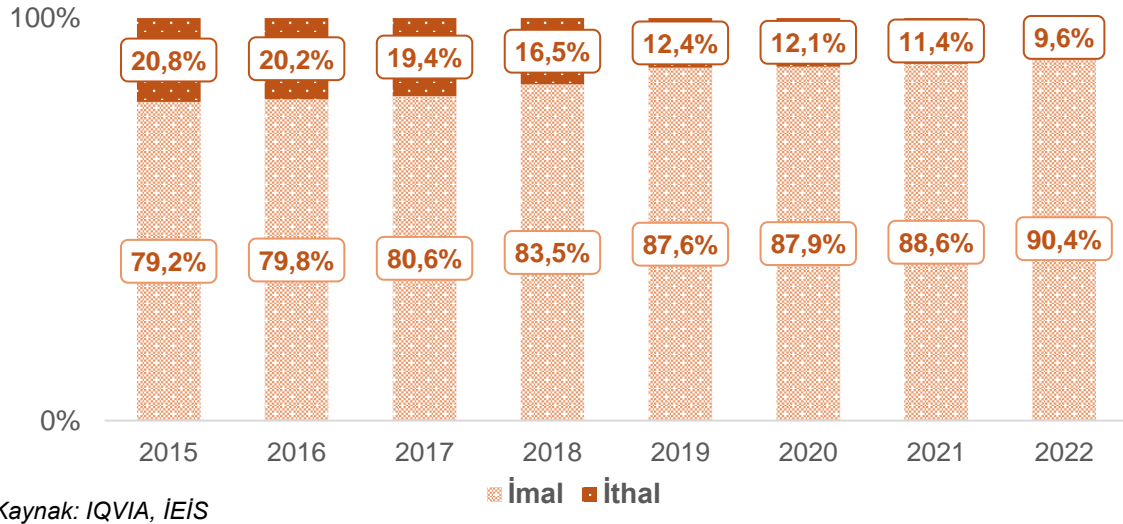

2016 yılında başlatılan yerelleşme uygulamasıyla imal ilaçlar 2015 yılında değerde %42,6 olan payını hızla artırarak 2019 yılında ilk defa %50 üzerine taşımıştı. Yerelleşme sürecinin tam olarak tamamlanmadan durdurulması imal ilaç payının artış hızını yavaşlatsa da oran 2022 yılında %54,7 seviyesine ulaşmıştır. Kutu ölçeğinde ise 2015 yılında %79,2 seviyesinde olan imal ilaçlar 2022 yılında %90,4 seviyesine yükselmiştir.

Grafik 10 - Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar Pazar Payı

Grafik 11 - Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar Pazar Payı

2022 yılında değer bazında incelendiğinde, ithal ürünlerin %97'sini referans ürünler oluştururken imal ilaçlarda bu oran %38,5 seviyesindedir. Eşdeğer ilaçların ise ithal ilaçlar içinde payı %3, imal ilaçlar içinde payı %61,5 seviyesindedir.

Tablo 5- Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar Alt Dağılımı

Değer Bazlı Dağılım								
İmal İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eşdeğer (Milyar TL)	5,04	6,17	7,47	9,49	13,27	14,60	18,97	36,92
Referans (Milyar TL)	2,44	2,90	3,75	5,42	7,93	9,71	13,39	23,09
İmal Eşdeğer Oranı	67,4%	68,0%	66,6%	63,7%	62,6%	60,1%	58,6%	61,5%
İmal Referans Oranı	32,6%	32,0%	33,4%	36,3%	37,4%	39,9%	41,4%	38,5%
İthal İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eşdeğer (Milyar TL)	0,34	0,35	0,39	0,43	0,48	0,59	0,83	1,47
Referans (Milyar TL)	9,74	11,00	12,94	15,60	19,05	23,03	28,55	48,32
İthal Eşdeğer Oranı	3,4%	3,1%	2,9%	2,7%	2,4%	2,5%	2,8%	3,0%
İthal Referans Oranı	96,6%	96,9%	97,1%	97,3%	97,6%	97,5%	97,2%	97,0%

Kaynak: IQVIA, İEİS

Kutu bazında referans ilaçlar, ithal ürünler içinde %90,8 paya sahipken imal ilaçlar içindeki payı %33,3 seviyesindedir. 2022 yılında ülkemizde üretilen ilaçların %66,7'si eşdeğer ürünlerden oluşmakta, bu oranın ithal ürünlerde %9,2 seviyesinde olduğu görülmektedir.

Tablo 6- Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar Alt Dağılımı

Kutu Bazlı Dağılım								
İmal İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eşdeğer (Milyar Kutu)	1,12	1,21	1,27	1,34	1,42	1,29	1,38	1,54
Referans (Milyar Kutu)	0,51	0,51	0,52	0,59	0,65	0,64	0,71	0,77
İmal Eşdeğer Oranı	68,8%	70,5%	70,8%	69,6%	68,5%	66,7%	66,1%	66,7%
İmal Referans Oranı	31,2%	29,5%	29,2%	30,4%	31,5%	33,3%	33,9%	33,3%
İthal İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eşdeğer (Milyar Kutu)	0,04	0,04	0,04	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02
Referans (Milyar Kutu)	0,39	0,40	0,39	0,35	0,27	0,25	0,25	0,22
İthal Eşdeğer Oranı	9,2%	8,6%	8,4%	8,1%	7,5%	7,5%	8,3%	9,2%
İthal Referans Oranı	90,8%	91,4%	91,6%	91,9%	92,5%	92,5%	91,7%	90,8%

Kaynak: IQVIA, İEİS

C. Biyoteknolojik İlaçlar

Biyoteknolojik ilaçlar, en yalın tanımıyla canlı sistem ve organizmalar kullanılarak üretilen ilaçlardır. İlk kez penisilinin 1928'de Alexander Fleming tarafından üretilmesi ile başlayan ilaç sektöründeki biyoteknolojik üretim, 1980'lerin başlarında ilk defa rekombinant DNA teknolojisi ile üretilen insan insülini ile diyabet tedavisinde kullanılmıştır.

Biyoteknolojik ürünlerin hammaddesi kimyasal kaynaklı değil canlı organizma olduğu için bu ürünlerin hem geliştirilmesi hem de üretilmesi önemli bir inovasyon, teknolojik birikim ve yatırım gerektirmektedir.

Dünya ilaç endüstrisinin bugününe ve geleceğine biyoteknolojik ilaçlar yön vermektedir. Konvansiyonel ilaçların çare olamadığı pek çok hastalığın tedavisi artık bu sayede mümkündür. Dolayısıyla söz konusu ürünlerin hem dünyada hem ülkemizde ilaç pazarından aldığı pay günden güne artmaktadır. Dünya ilaç endüstrisinde biyolojik/biyoteknolojik ilaçların pazar payı yüzde 30'ları aşmış durumdadır ve bu oranın önümüzdeki dönemde de artmaya devam etmesi beklenmektedir.

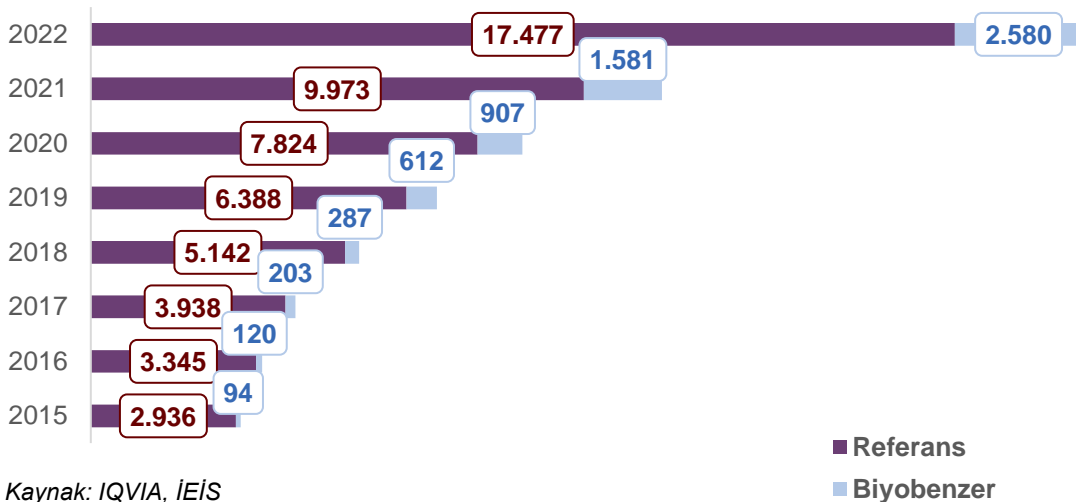
Ülkemizde de benzer bir durum söz konusudur. Türkiye'de biyoteknolojik ilaçlar tek başına incelendiğinde 2022 yılında, 20,1 milyar TL ile ilaç pazarı içerisinde yaklaşık %18,3'lük bir paya sahiptir.

2022 Aralık sonu itibarıyla Türkiye'de ruhsatlı 129 marka altında 244 formda referans biyoteknolojik ve 35 marka altında 110 formda biyobenzer ilaç bulunmaktadır. Biyoteknolojik ilaç pazarı toplamda 164 marka altında 354 form ilaçtan oluşmaktadır. Biyobenzer 8 markanın tüm formlarından oluşan 32 adet ilacın üretimi ülkemizde yapılmaktadır.

İthalatına bağımlı olduğumuz bu ürünlerin ülkemizde geliştirilmesi ve üretilmesi sadece hastaların bu ilaçlara erişimini kolaylaştırmayacak aynı zamanda dış ticaret açığını azaltarak ülke ekonomisine kayda değer bir katkı sağlayacaktır.

2022 yılında biyoteknoloji pazarını incelediğimizde referans ilaçların %75,2 büyüyerek 17,48 milyar TL düzeyine ulaştıkları görülmektedir. Biyobenzer ilaç pazarı ise 2022 yılında %63,2 artış göstererek 2,58 milyar TL olmuştur.

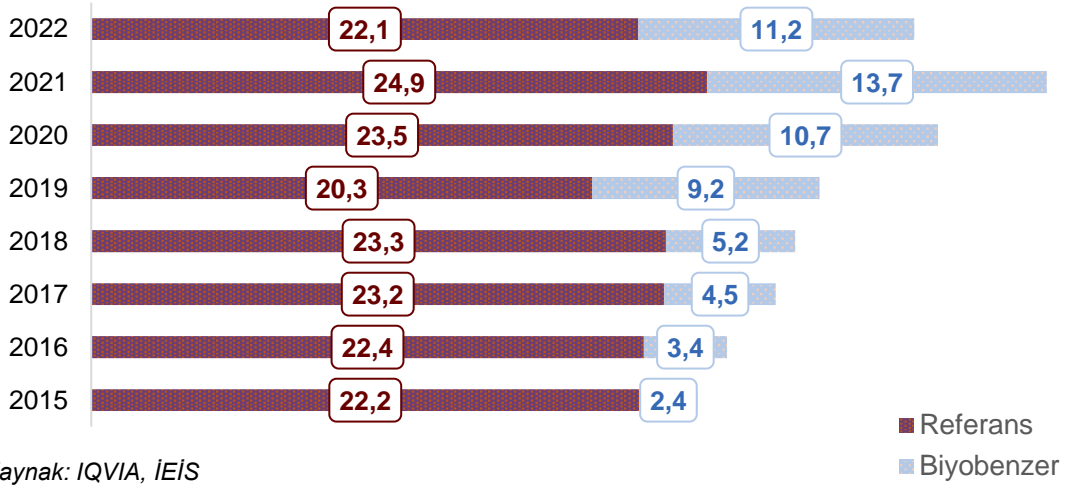
Grafik 12 - Değer Bazında Biyoteknolojik İlaçlar (Milyon TL)

Kutu ölçeğinde incelendiğinde, biyoteknolojik ilaçlar 2022 yılında toplamda %13,9 oranında azalarak 33,3 milyon kutu hacme gerilemiştir. Referans biyoteknolojik ilaçların kutu satışı bir önceki yıla göre %11,2, biyobenzer ilaçların satışı ise %18,8

oranında gerilemiştir. Biyobenzer ilaçlarda 2022 yılında 11,2 milyon kutu satış gerçekleşmiştir.

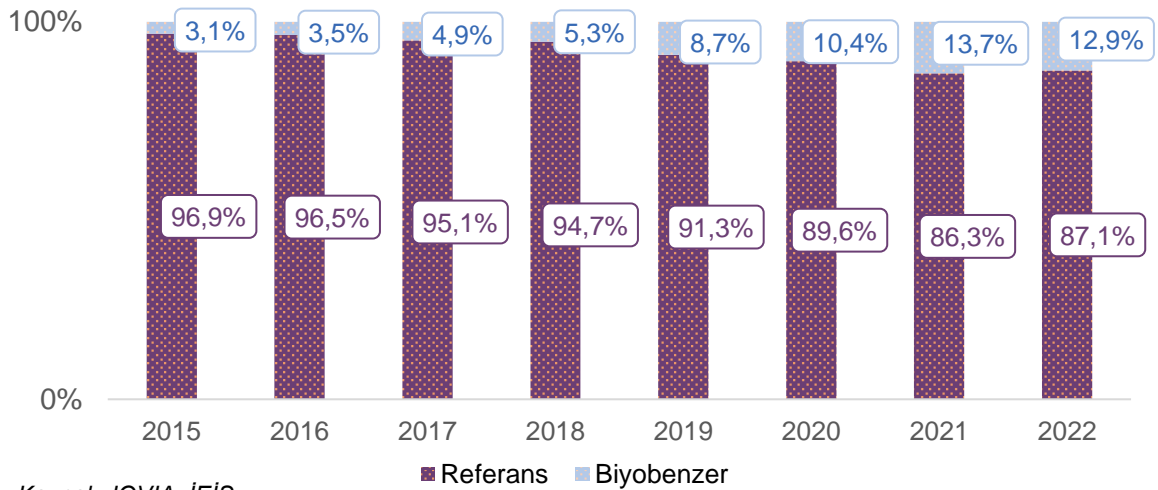
Grafik 13- Kutu Bazında Biyoteknolojik İlaçlar (Milyon kutu)

Türkiye’de absiksimab, adalimumab, bevacizumab, enoksaparin sodyum, epoetin alfa, epoetin zeta, etanercept, filgrastim, infliksimab, insülin glargine, rituksimab, somatropin, trastuzumab içeren biyobenzer ürünler ruhsatlandırılmış olup, bunlardan Türkiye’de üretimi olanlar; enoksaparin sodyum, epoetin alfa, filgrastim, infliksimab, insülin glargine ve trastuzumab etkin maddelerini içermektedir.

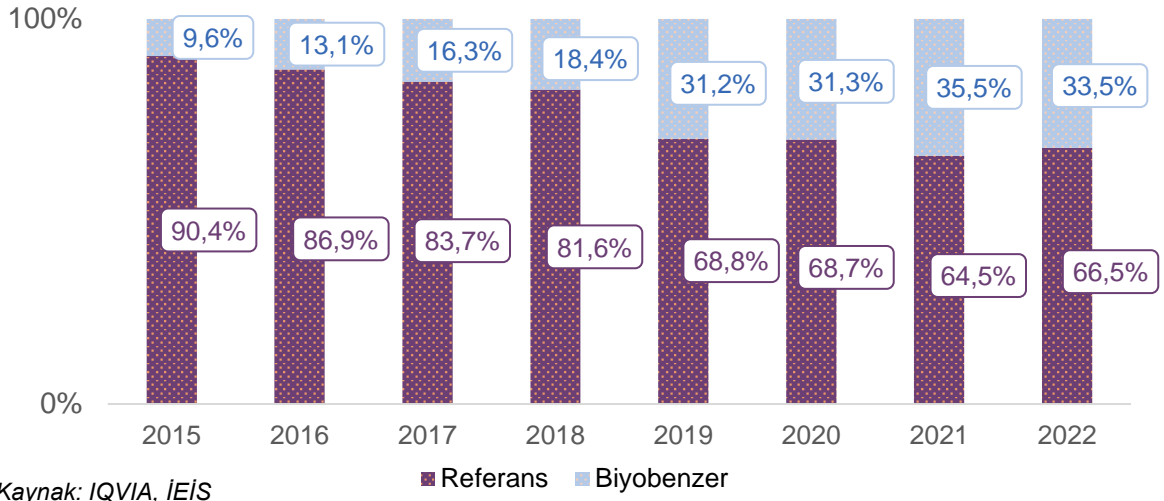
2015 yılında biyobenzer ilaçların biyoteknolojik ilaçlar içerisindeki payı değerinde %3,1 iken 2022 yılında payını 4 kattan fazla artırarak %12,9’a yükselmiştir.

Grafik 14 - Değer Bazında Referans-Biyobenzer İlaçlar Pazar Payı

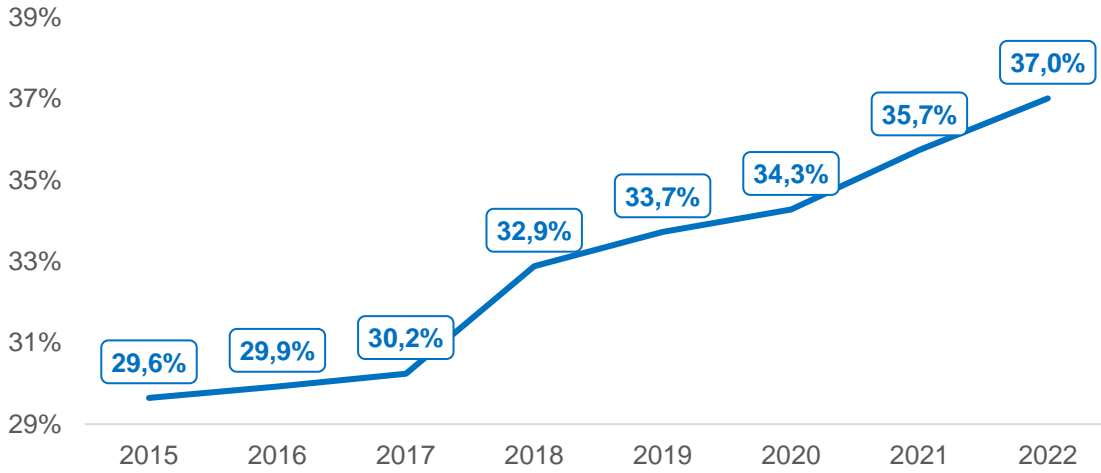

Kutu bazında ise 2015 yılında %9,6 seviyesinde olan biyobenzer ilaçların payı, 2021 yılında %33,5 seviyesine gelmiştir.

Grafik 15 - Kutu Bazında Referans-Biyobenzer İlaçlar Pazar Payı

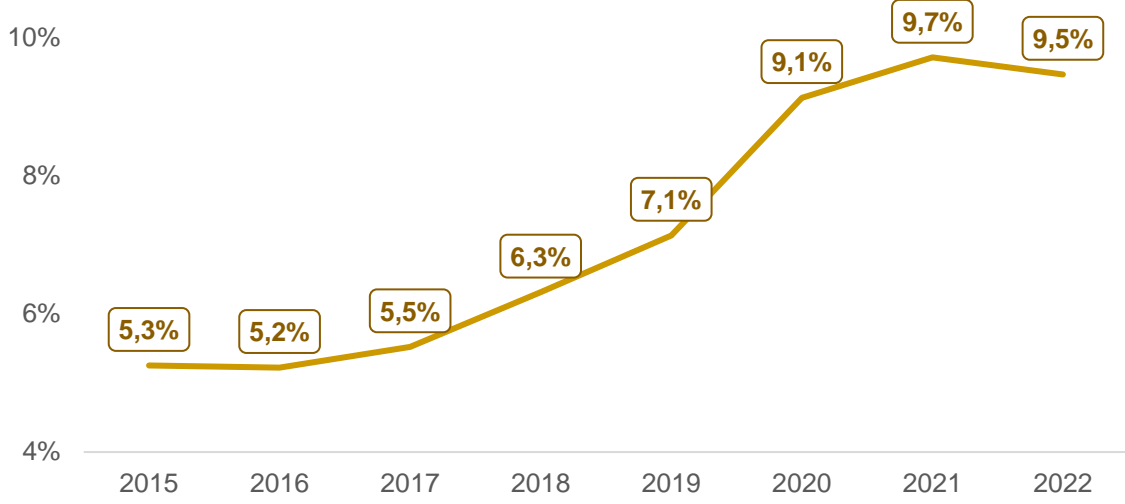
Grafik 16- Değer Bazında İthal İlaçlar İçerisinde Biyoteknolojik İlaçlar

Kaynak: IQVIA, İEİS

Biyoteknolojik ilaçlar Türkiye ilaç pazarındaki payını her yıl artırmaya devam etmektedir. 2015 yılında ithal ürünlerin payı değerde %29,6, kutuda %5,3 seviyesindeyken 2022 yılında değerde %37 kutuda %9,5 seviyesine ulaşmıştır.

Grafik 17- Kutu Bazında İthal İlaçlar İçerisinde Biyoteknolojik İlaçlar

Kaynak: IQVIA, İEİS

Kan ve kan yapıcı ürünlerin biyobenzerler içerisinde ciddi anlamda paya sahip oldukları görülmektedir. Referans biyoteknolojik ürün pazarında ise değer ölçeğinde antineoplastikler ve immünomodülatör ajanlar ile sindirim sistemi ve metabolizma ilaçları ilk iki sırada yer almaktadır.

Tablo 7- Biyoteknolojik İlaçlar

	Kutu	Değer
Biyobenzer	100%	100%
Kan ve kan yapan organlar	86,1%	49,1%
Antineoplastikler ve immünomodülatör ajanlar	11,3%	46,7%
Sistemik hormonal preparatlar (seks hormonları ve insülinler hariç)	1,3%	3,3%
Sindirim sistemi ve metabolizma	1,3%	0,9%
Referans	100%	100%
Antineoplastikler ve immünomodülatör ajanlar	10,1%	46,1%
Sindirim sistemi ve metabolizma	70,2%	23,2%
Kan ve kan yapan organlar	2,9%	7,0%
Sinir sistemi	0,6%	5,0%
Solunum sistemi	2,4%	3,7%
Genito üriner sistem ve seks hormonları	6,4%	3,5%
Duyusal organlar	1,0%	2,8%
Sistemik hormonal preparatlar (seks hormonları ve insülinler hariç)	3,7%	2,8%
Kas-iskelet sistemi	1,9%	2,5%
Dermatolojik ilaçlar	0,2%	2,2%
Sistemik kullanılan antiinfektifler	0,6%	1,2%
Kardiyovasküler sistem	0,0%	0,0%

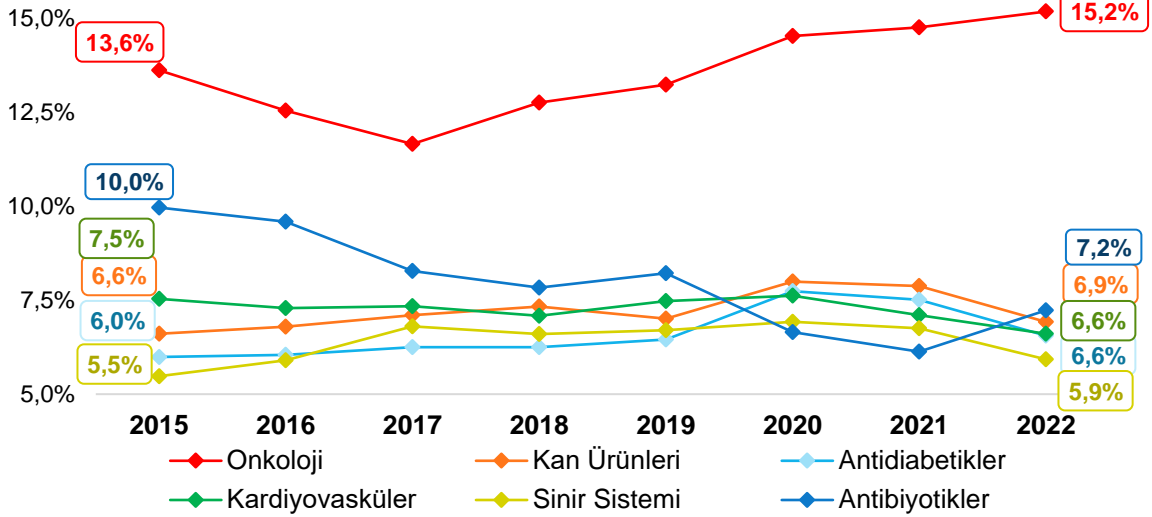
Kaynak: IQVIA, İEİS, ATC1 seviyesinde hesaplanmıştır

D. Tedavi Grupları

Değer bazında pazarın %48,4'üne sahip ilk 6 grup incelendiğinde, açık ara ilk sıradaki yerini koruyan onkoloji ilaçlarının son 8 yılda payını %13,6'dan %15,2 seviyesine taşıdığı görülmektedir. Onkoloji ilaçlarının değer bazında biyoteknolojik ilaçlar içinde en yüksek paya sahip olması tüm pazarda da ilk sırada yer almasının başlıca sebeplerindedir. 2015 - 2022 yılları arasında sadece antibiyotikler ve kardiyovasküler ilaçların payında gerileme yaşanırken diğer tedavi grupları artış eğilimi göstermektedir.

Grafik 18 - Değer Bazında Tedavi Grupları

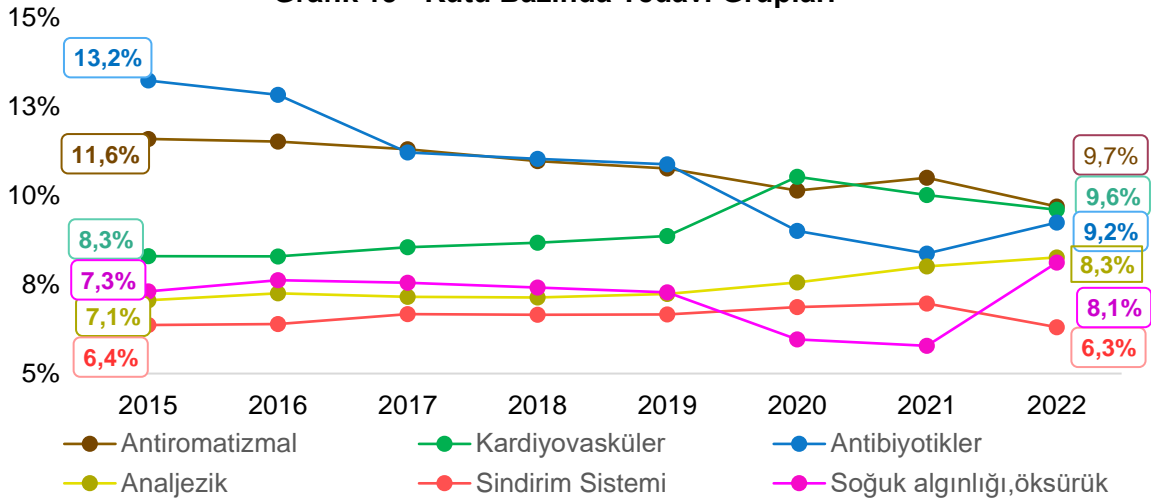

Kaynak: IQVIA, İEİS,

"Antibiyotik :Antibakteriyaller,Antimikotikler ve Antivirallerden oluşan ATC grupları kullanılmıştır"

2022 yılında kutu bazında ise pazarda başı çeken tedavi grubu %9,7 ile antiromatizmal ve %9,6 ile kardiyovasküler ilaçlar olmuştur. Antibiyotik ve soğuk algınlığı gibi reçete edilen ilaçlarda Covid 19 pandemi dönemi tedbirlerinin etkisi ve hastaneye erişimin azalmasının bir sonucu olarak düşüşler yaşanmıştır. Tedbirlerin kaldırılması ve hayatın olağan akışına geri dönmesiyle birlikte 2022 yılında bu sınıflarda tekrar bir yükselme olduğu görülmektedir.

Grafik 19 - Kutu Bazında Tedavi Grupları

Kaynak: IQVIA, İEİS,

"Antibiyotik :Antibakteriyaller,Antimikotikler ve Antivirallerden oluşan ATC grupları kullanılmıştır"

E. Ortalama Fiyatlar

2015-2022 yılları arasında ilaçların ortalama fiyatı %404,5 artarak 42,99 TL olmuştur. Bu değişim, enflasyondan arındırıldığında reel olarak %37,8 oranında bir gerilemeye işaret etmektedir. 2015-2022 yılları arasında sadece ithal ilaçlar enflasyonun üzerine çıkarak reelde %6,5 oranında bir artış ortaya koymuştur.

2021-2022 yılları arasında ortalama ilaç fiyatları karşılaştırıldığında, ilaç pazarında %63,9, referans ilaçlarda %63,6, eşdeğer ilaçlarda %73,9, ithal ilaçlarda %84,9, imal ilaçlarda %67,6 seviyesinde büyüme gerçekleştiği görülmektedir.

2022 yılında kurda yaşanan hızlı artış sonucu ilaç fiyatlarında Temmuz ayında ikinci bir düzenleme yapılmasına, 15 Aralık tarihinde 2023 Dönemsel Avro Değeri'nin erken uygulamaya alınmasına rağmen 2021-2022 dönemi enflasyondan arındırıldığında ilaç pazarında %17,1, referans ilaçlarda %17,3, eşdeğer ilaçlarda %12,1, ithal ilaçlarda %6,5 ve imal ilaçlarda %15,3 oranında ortalama fiyatların azaldığı gözlenmektedir.

Tablo 8- İlaç Ortalama Fiyat Dağılımı (TL)

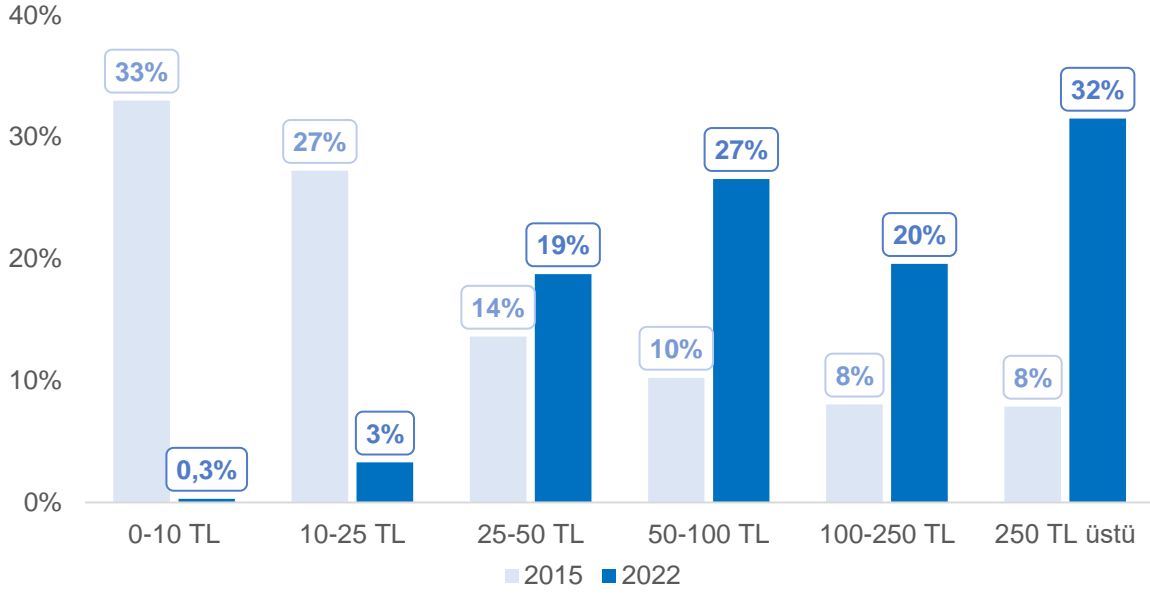
	İlaç	Referans	Eşdeğer	İthal	İmal
2015	8,52	13,55	4,63	23,50	4,59
2016	9,49	15,36	5,23	26,10	5,28
2017	11,03	18,16	6,02	30,94	6,25
2018	13,43	22,49	7,24	42,25	7,75
2019	17,21	29,23	9,53	66,82	10,22
2020	21,77	36,81	11,57	89,01	12,55
2021	26,23	44,00	14,13	109,69	15,51
2022	42,99	71,98	24,57	202,81	25,99
Değişim Oranı					
2015-2022	404,5%	431,2%	430,7%	763,0%	466,3%
2021-2022	63,9%	63,6%	73,9%	84,9%	67,6%
Reel Değişim Oranı					
2015-2022	-37,8%	-34,5%	-34,5%	6,5%	-30,2%
2021-2022	-17,1%	-17,3%	-12,1%	-6,5%	-15,3%

Kaynak: IQVIA, İEİS

F. Perakende Fiyat Aralıkları

Pazardaki ilaçların adet bazında perakende satış fiyatı dağılımına bakıldığında 2015-2022 yılları arasında döviz kuruna bağlı fiyat artışları nedeniyle yapılan düzenlemelerle 0-10 TL fiyat aralığındaki ürünlerde oran neredeyse sıfır seviyesine gelmiştir. 2022 yılında 25 TL ve altındaki ürünlerin pazardaki payı %3 seviyesine inmiş, pazarda en büyük paya %32 ile 250 TL üzerindeki ürünler ulaşmıştır.

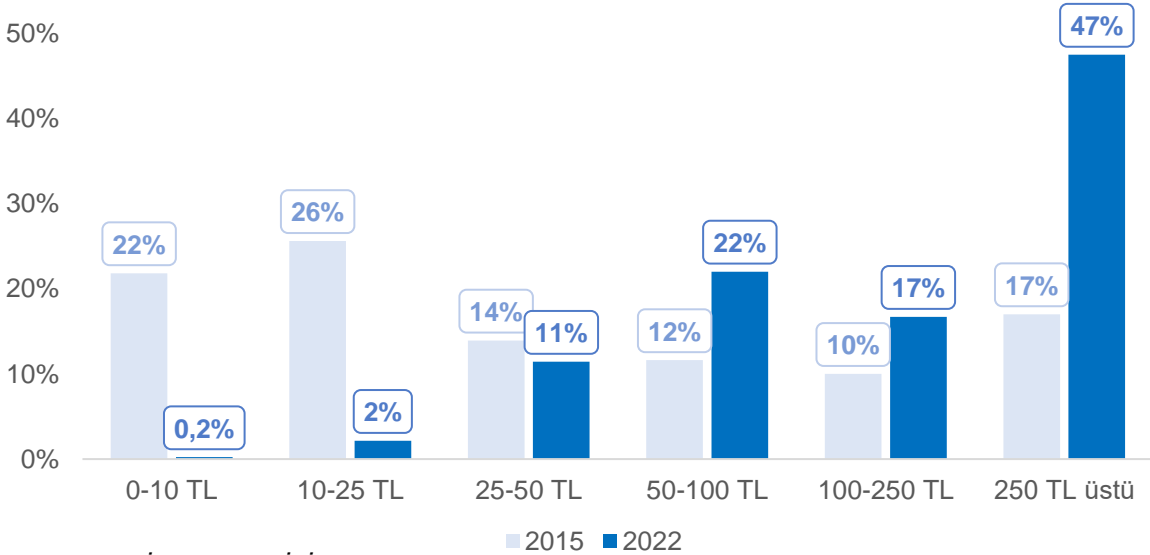
Grafik 20- Perakende Fiyat Dağılımı

Kaynak: TİTCK, IQVIA, İEİS

Son 8 yıl değerlendirildiğinde 25 TL altındaki referans ilaçların payı %2 seviyesine inerken, 50 TL altı referans ilaçların payında büyük gerileme gözlenmektedir. 250 TL üzeri fiyatlı referans ürünlerin payı ise 30 puan artarak %47 ile adet bazında en yoğun bölümü oluşturmaktadır.

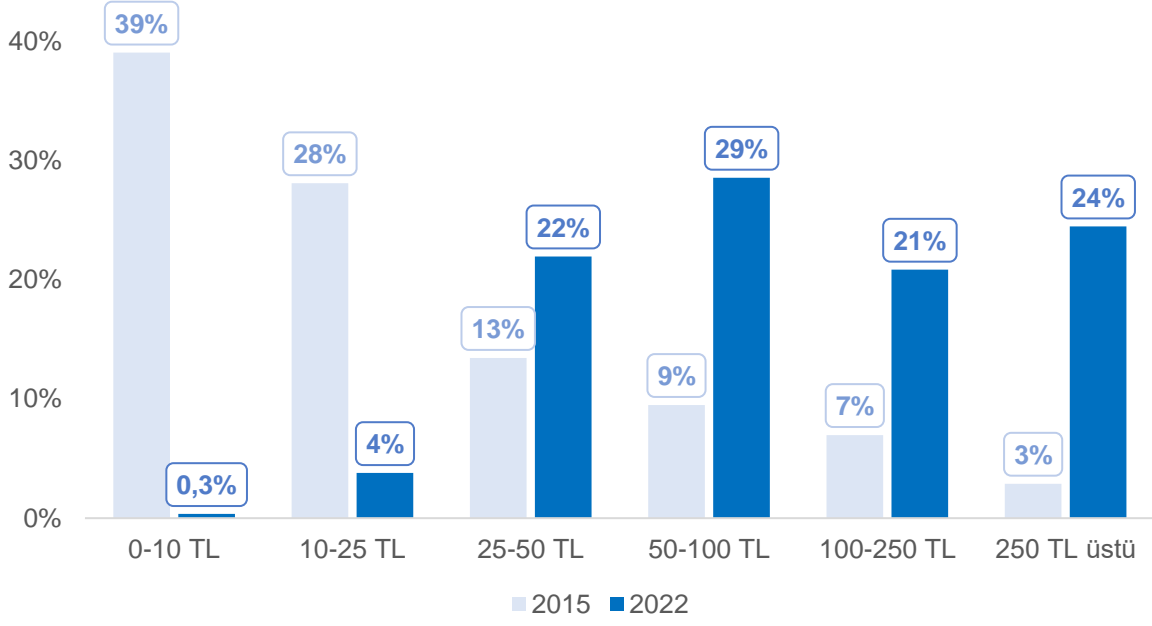
Grafik 21 - Referans Ürünler Fiyat Dağılımı

Kaynak: TİTCK, IQVIA, İEİS

Eşdeğer ürünlerde 2022 yılı itibarıyla 25 TL altı fiyat aralığında yer alan ilaçlar %4 seviyesine gerilerken eşdeğer ürünlerin en çok pazar payına sahip ürün grubu %51 ile 25-100 TL arasında kalan ürünlerden oluşmaktadır.

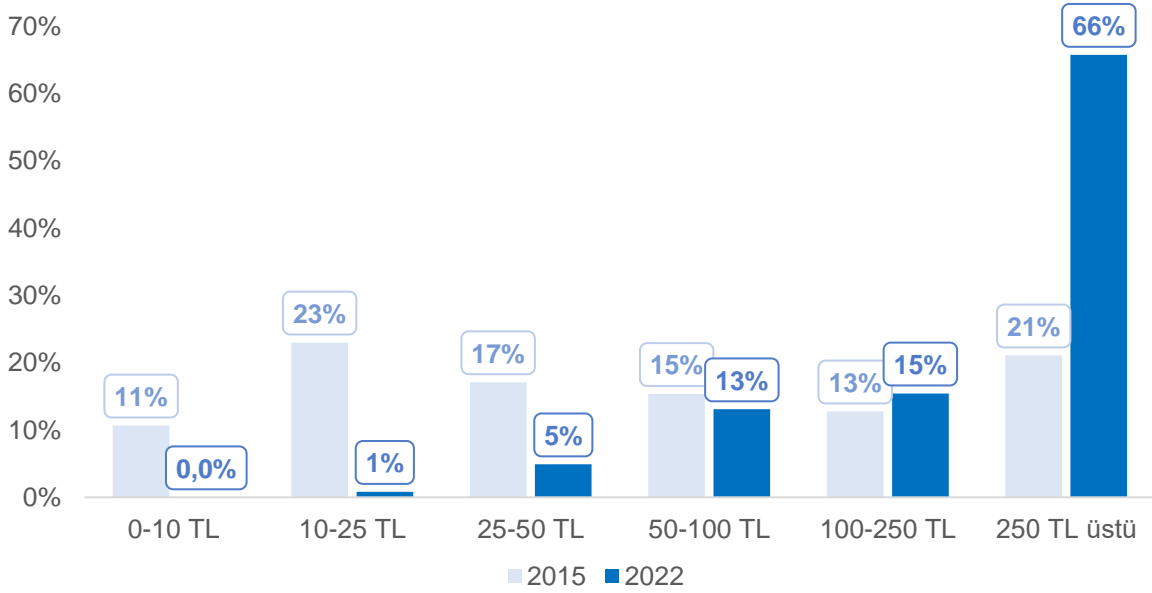
Grafik 22- Eşdeğer Ürünler Fiyat Dağılımı

Kaynak: TITCK, IQVIA, İEİS

İthal ürünlerde 2022 yılında 2015 yılına göre adet bazında payını artıran ilaçlar, fiyatı 100 TL'nin üzerinde olup, 250 TL üzeri ilaçlar %66 ile en büyük payı almaktadır.

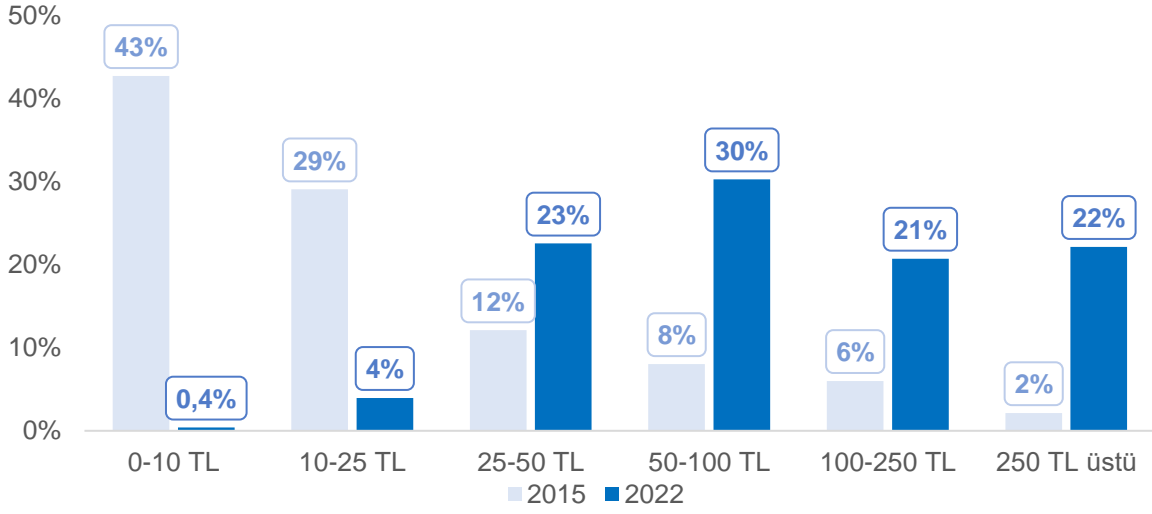
Grafik 23 - İthal Ürünler Fiyat Dağılımı

Kaynak: TITCK, IQVIA, İEİS

İmal ürünler içerisinde en çok paya sahip ürün grubu %30'luk pay ile 50-100 TL fiyat aralığındaki ürün grubudur. 2022 yılında 25 TL ve altında fiyata sahip ürünler imal ilaç pazarının %4'ünü oluşturmaktadır. İthal ilaçlar ile imal ilaçların ortalama fiyatlardaki dağılımı karşılaştırıldığında yerli üretimin artırılmasına yönelik politikaların önemi farklı bir açıdan tekrar göz önüne serilmektedir.

Grafik 24- İmal Ürünler Fiyat Dağılımı

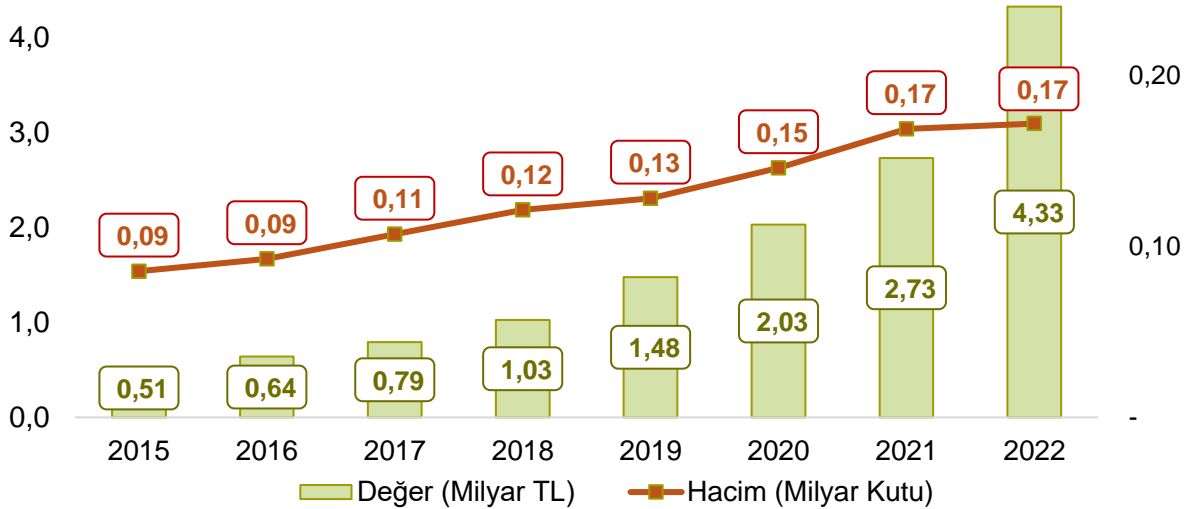
Kaynak: TITCK, IQVIA, İEİS

1.2. Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı

Özel tıbbi amaçlı gıda pazarı, Sağlık Bakanlığı'ndan onaylı enteral beslenme ve tıbbi amaçlı mamalardan oluşmaktadır. Bu ürünler hastalık, sağlıkta bozukluk veya tıbbi durumdan etkilenen veya bu nedenlerle beslenme bozukluğu olan kişilerin besin gereksinimlerini karşılamak amacıyla hazırlanan, sağlığın geliştirilmesinden ziyade destek tedavide kullanılmaktadır.

Pazarın tamamı referans ürünlerden oluşmakta olup %98,4'ü geri ödeme kapsamında yer almaktadır. Özel tıbbi amaçlı gıdalar 2022 yılında değerinde %58,4 büyümeye ile 4,3 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2015-2022 yılları arasında toplam büyümeye %742,1 seviyesinde olup bileşik bazda büyümeye (CAGR) yıllık %35,6 düzeyindedir. Aynı dönemde büyümeye enflasyon etkisinden arındırılarak incelendiğinde ise %3,9 oranında reel büyümeye karşılık gelmektedir.

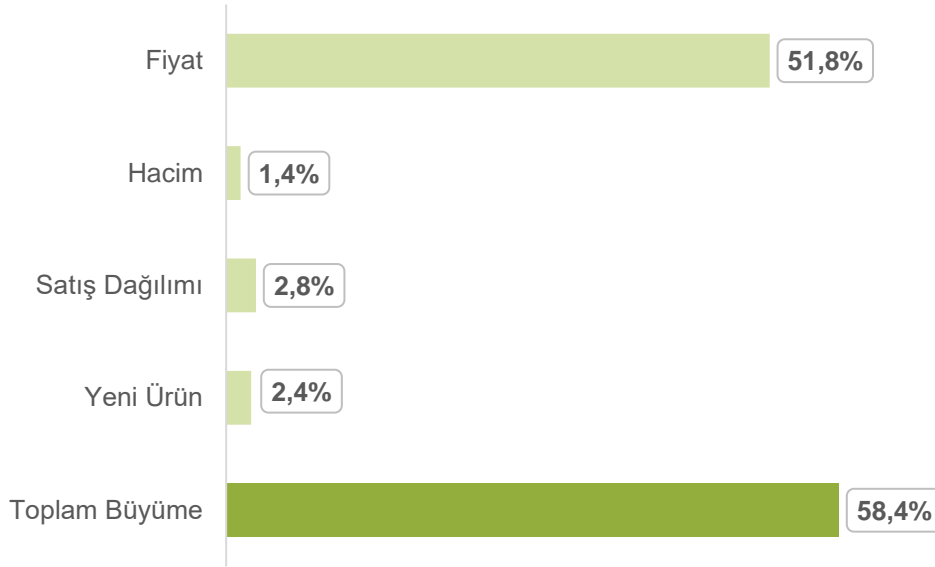
Grafik 25- Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı

Kaynak: IQVIA, İEİS

Özel tıbbi amaçlı gıdalar kutu bazında incelendiğinde 2022 yılında %1,8 büyürken, 2015-2022 yılları arasındaki büyüme %101 seviyesindedir.

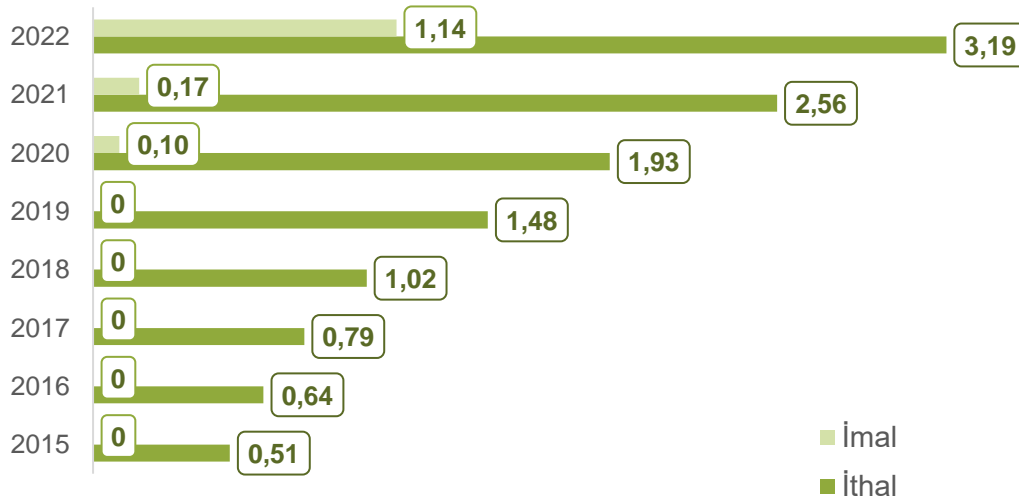
Grafik 26- Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı Büyüme Dağılımı

Kaynak: IQVIA, İEİS

Son yıllara kadar tamamı ithal referans ürünlerden oluşan pazarda, ülkemizde kurulan üretim tesislerinin faaliyete geçmesi ile imal ürünlerin payı hızlı bir yükseliş içine girmiştir.

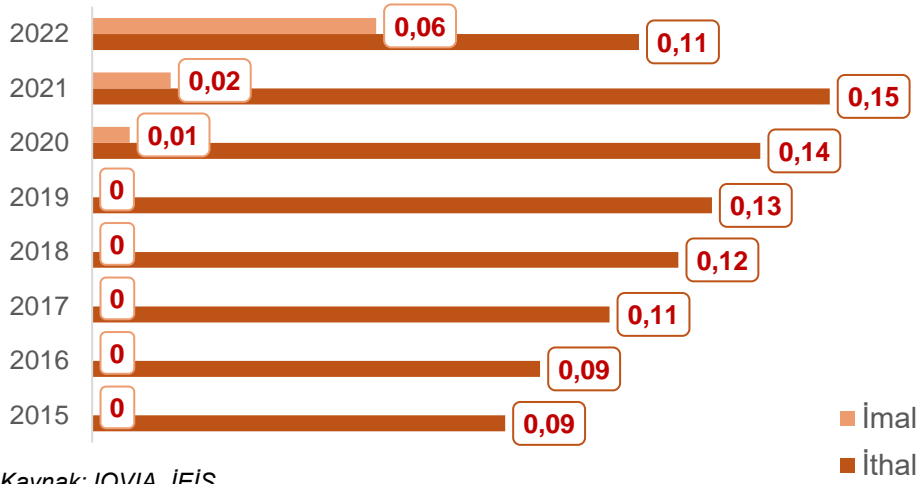
Grafik 27- Değer Bazında İmal - İthal Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı (Milyar TL)

Kaynak: IQVIA, İEİS

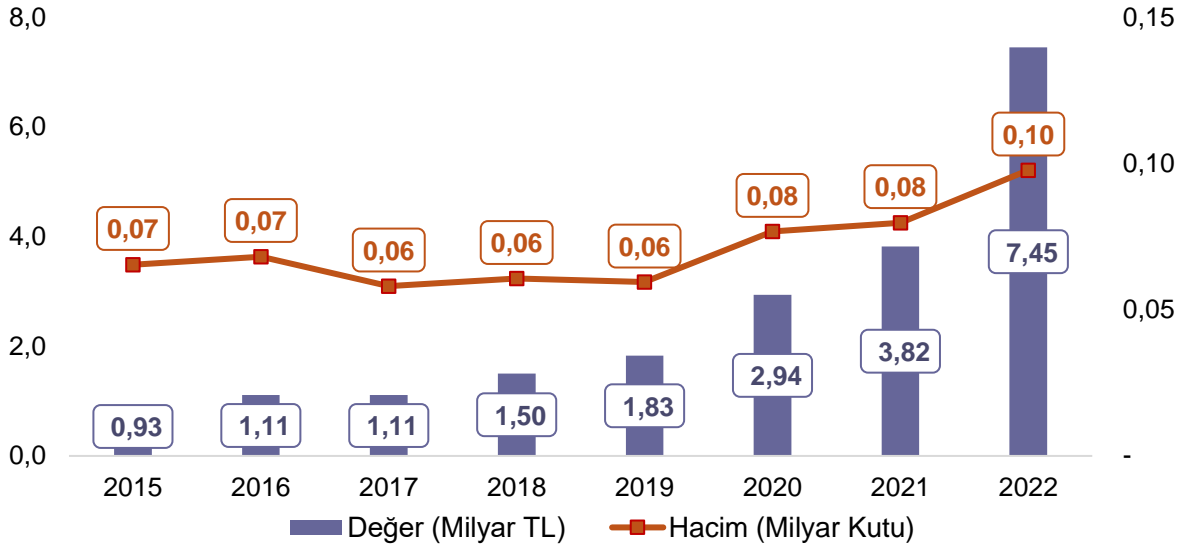
Grafik 28- Kutu Bazında İmal- İthal Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı (Milyar kutu)

1.3. Sağlık Ürünleri Pazarı

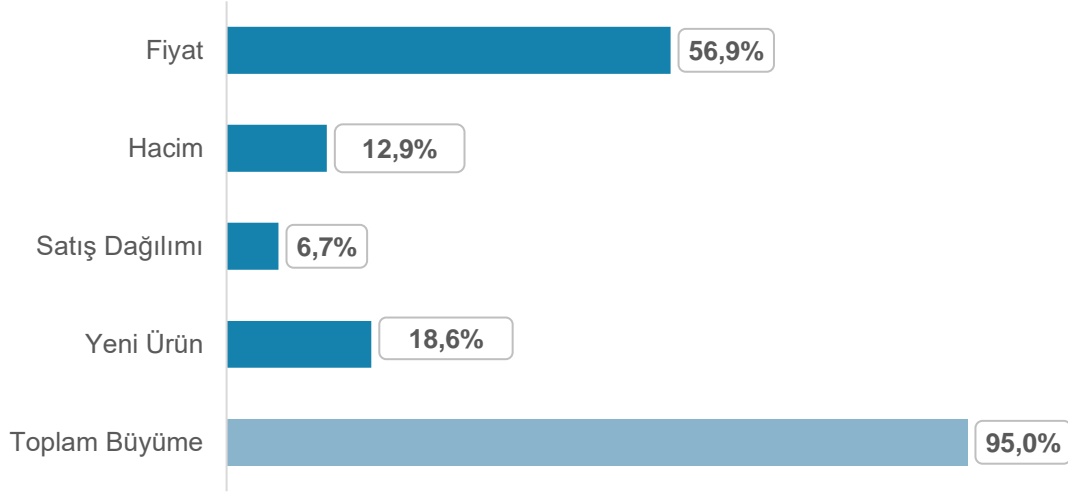
Söz konusu pazar, ilaç şirketlerinin de portföylerinde yer alan Sağlık Bakanlığı'ndan onaylı geleneksel bitkisel tıbbi ürünler, farmasötik formdaki bazı tıbbi cihazlar ile Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan onaylı mamalar, vitaminler ve gıda takviyelerinden oluşmaktadır.

Grafik 29 - Sağlık Ürünleri Pazarı

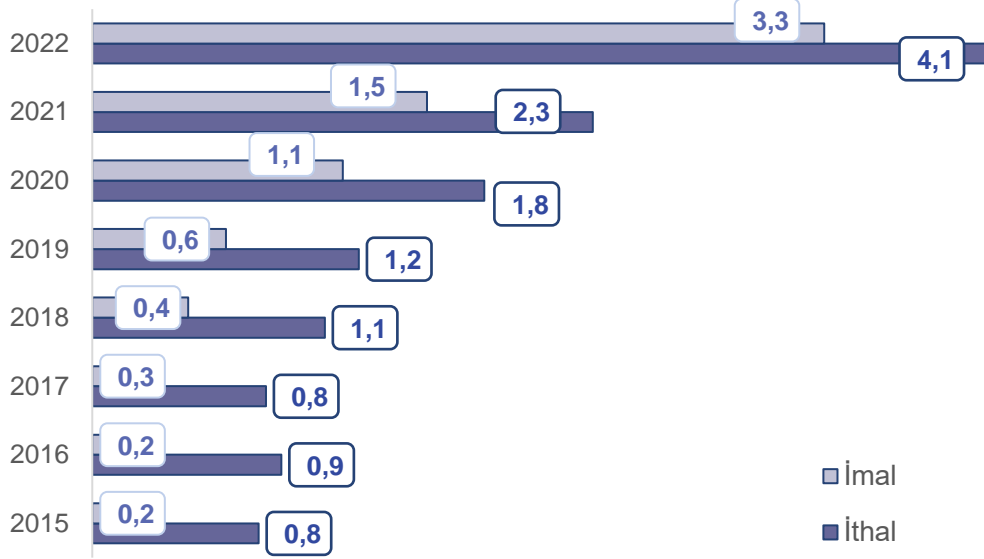
Covid-19 pandemi sürecini takiben bağışıklık sistemlerini güçlendirmeye yönelik birçok bilginin sosyal iletişim kanallarında sık sık dolaşıma girmesiyle 2020 yılından itibaren hızla büyüyen pazar 2022 yılında kutuda %22,6 artarak 98 milyon kutuya, değerinde %95 artarak 7,45 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kutu bazında %72'sini vitamin ve gıda takviyesi gibi ürünlerin oluşturduğu sağlık ürünleri pazarı 2015-2022 yılları arasında değer bazında 8 kat büyüklüğe ulaşmıştır.

Grafik 30- Sağlık Ürünleri Pazarı Büyüme Dağılımı

Kaynak: IQVIA, İEİS

Grafik 31 – Değer Bazında İmal - İthal Sağlık Ürünleri Pazarı (Milyar TL)

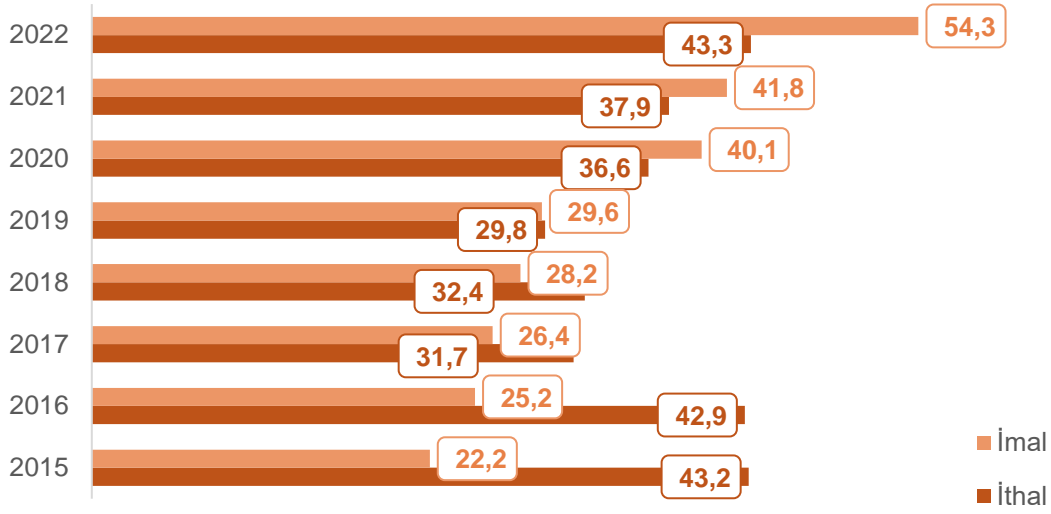

Kaynak: IQVIA, İEİS

2022 yılında sağlık ürünleri pazarında yer alan ithal ürünler değerinde %79,2 büyüme ile 4,1 milyar TL'ye, imal ürünler ise değerinde %118,6 büyüme ile 1,3 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2015-2022 dönemi incelendiğinde ithal ürünler değer bazında %439 imal ürünler ise %1.877,6 oranında büyümüşür. Toplam sağlık ürünleri pazarı aynı dönemde %700,8 oranında büyümesine rağmen reel olarak incelendiğinde %1,2 oranında küçülme gözlenmektedir.

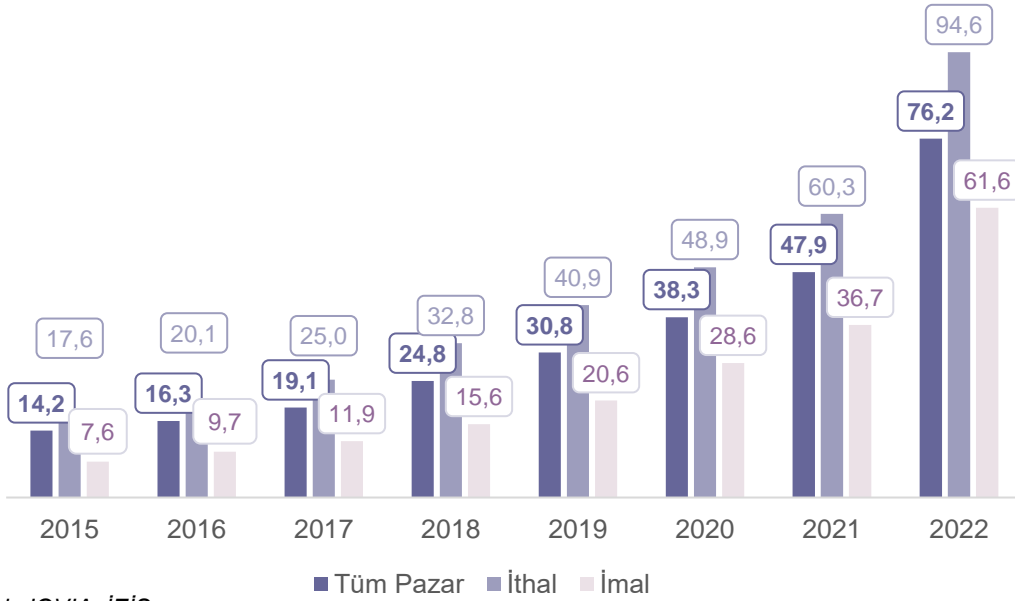
Sağlık ürünleri pazarı 2022 yılında hem ithal hem de imal kutuda %22,6 oranında büyürken ithalde 43,3 milyon, imalde 54,3 milyon kutuya ulaşmıştır. 2015-2022 döneminde ise ithal ürünler %0,3, imal ürünler %114,6 oranında büyümüş, tüm sağlık ürünleri pazarı ise toplamda %49,3 oranında büyümüşür.

Grafik 32 – Kutu Bazında İmal - İthal Sağlık Ürünleri Pazarı (Milyon kutu)

Kaynak: IQVIA, İEİS

Grafik 33 - Sağlık Ürünleri Pazarı Ortalama Fiyat Dağılımı (TL)

Kaynak: IQVIA, İEİS

2015 yılında 14,2 olan ortalama fiyat %436,2 oranında artarak 2022 yılında 76,2 seviyesine yükselmiştir. Aynı dönemde ithal ürünlerin ortalama fiyatında büyüme %437,2, imal ürünlerin ortalama fiyatında büyüme ise %708,5 olarak gerçekleşmiştir.

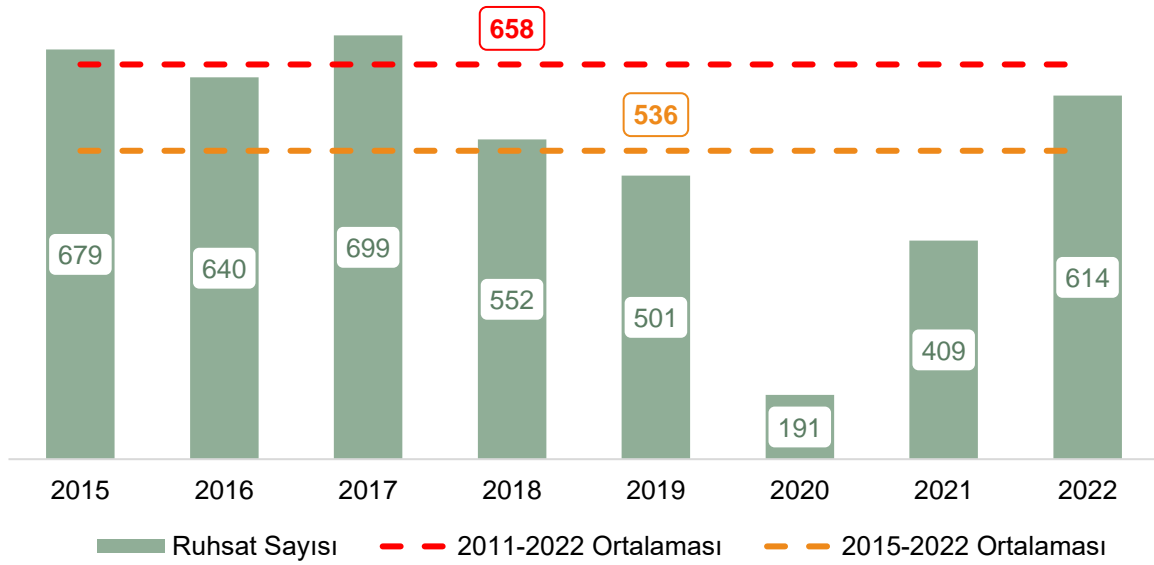
2. Ruhsatlandırma

2022 yılı 614 yeni ruhsat sayısına ulaşarak 2011-2022 dönem ortalaması olan 658 ruhsat sayısına yaklaşmıştır.

Son yıllarda yeni ilaçların ruhsatlandırılmasında yaşanan sorunlar, sektörün önünü tıkayan başlıca konulardan biri olmuştur. 2020 yılında en üst seviyesine ulaşan sorun sonraki yıllarda toparlanma eğilimine girse de yıllardır yaşanan tıkanıklığın normale dönmesi için çok daha hızlı süreçlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Ruhsat sürecinin uzaması ve yeni ilaçların piyasaya sunulmaması hem firmaların ileriye dönük yatırım ve planlamalarına büyük darbe vurmakta hem de tüketicinin alternatif ilaçlara ulaşımını geciktirmektedir. Buna ilave olarak yeni ilaçların piyasaya sunulmaması; üretim, istihdam, SGK alımları nedeniyle kamu maliyesi ve ihracat üzerinde de olumsuz yönde etki yapmaktadır.

Grafik 34 – Yeni Ürün Ruhsat Sayısı

Kaynak: TİTCK, İEİS

3. Yatırım Teşvikleri

2009 yılında yürürlüğe giren 2009/15199 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla, daha önce değişik kamu kurumları tarafından farklı şekillerde uygulanan yatırım teşvikleri, olumlu yönde çok önemli değişikliklere uğrayarak Ticaret Bakanlığının koordinasyonunda tek elden yönetilmeye başlanmıştır. Bu kararlar, ilaç sektörünün genel ve bölgesel teşvikler dışında, biyoteknolojik, onkolojik ilaçlar ile kan ürünlerine yönelik yatırımlarının öncelikli yatırım kapsamına alınması hedeflenmiştir.

İlaç yatırımları, 2015 yılında 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında yapılan değişiklikle ileri teknoloji sınıfına alınarak 5. Bölge teşviklerinden yararlanır hale gelmiştir. Bu gelişmelerin etkisiyle, ilaç sektöründe 2015-2022 yılları arasındaki dönemde toplam 60,9 milyar TL tutarında sabit yatırım teşviki alınmıştır. Bu yatırımlarla 13.008 kişiye yeni istihdam sağlanması öngörülmüştür.

2015 yılında 674 milyon TL olan sabit yatırım tutarı 2022 yılında 4,8 milyar TL'ye seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 9- İlaç Endüstrisinde Yatırım Teşvikleri

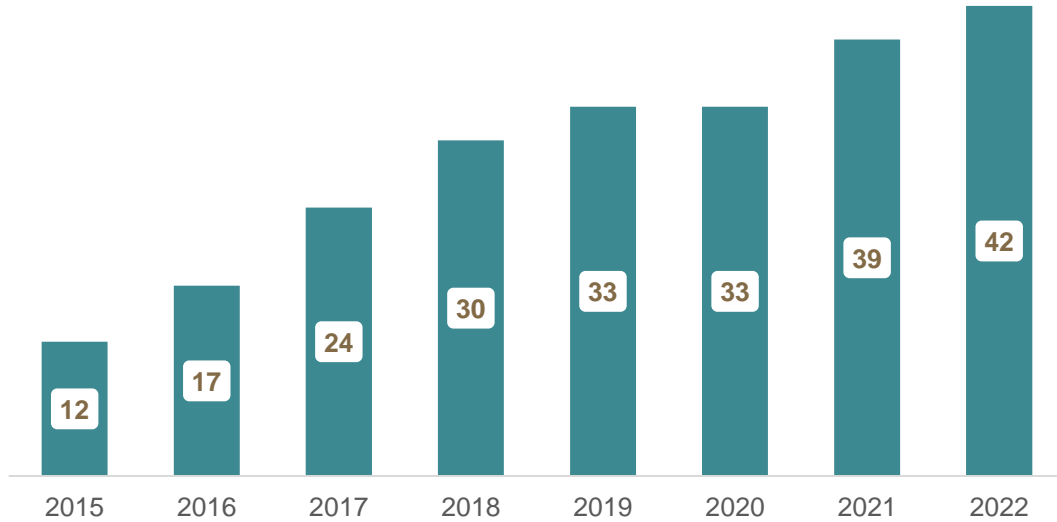
	Belge Adedi		Sabit Yatırım (Milyon TL)			Yatırımla Sağlanan İstihdam		
	İlaç	Toplam	İlaç	Toplam	Pay	İlaç	Toplam	Pay
2015	21	3.791	674	118.840	0,57%	912	133.443	0,68%
2016	15	4.737	1.041	129.224	0,81%	882	157.914	0,56%
2017	31	6.862	14.260	238.568	5,98%	2.103	227.523	0,92%
2018	28	5.525	2.568	262.103	0,98%	1.128	261.861	0,43%
2019	36	5.438	6.878	305.818	2,25%	1.073	197.644	0,54%
2020	48	10.219	24.371	471.291	5,17%	3.369	298.862	1,13%
2021	40	12.552	6.227	531.419	1,17%	2.455	376.515	0,65%
2022	32	13.602	4.843	879.229	0,55%	1.086	362.316	0,30%

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 29.05.2023 veri seti, İEİS

4. Ar-Ge

İlaç endüstrisi, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından akredite edilmiş 42 Ar-Ge merkezi, yaklaşık 2.232 Ar-Ge çalışanıyla ülkemizin sanayi dönüşümüne önemli katkı sağlayan öncelikli sektörler arasında yer almaktadır. Ar-Ge alanında gerçekleştirilecek ilerlemeyle ithalatına bağımlı olduğumuz ürünlerin ülkemizde üretimi sağlanabilecektir.

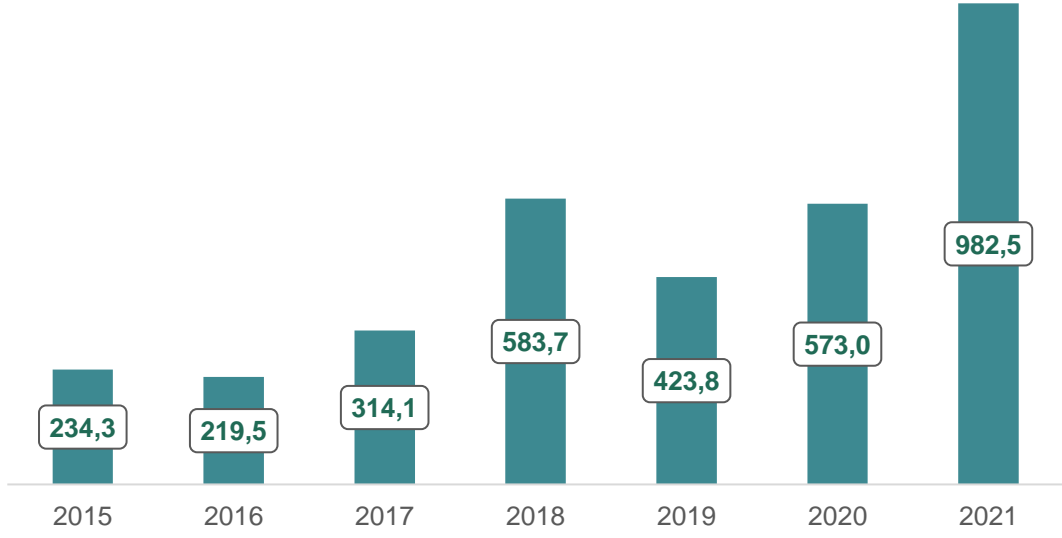
Grafik 35 - İlaç Sektörü Akredite Ar-Ge Merkezi Sayısı

Kaynak: STB, İEİS

İlaç Ar-Ge merkezlerinin aldığı teşvik tutarları, 2015 yılındaki 234,3 milyon TL düzeyinden 2021 yılında %319 artışla 982,5 milyon TL'ye yükselmiştir.

Grafik 36 - İlaç Sektörü Ar-Ge Teşvik Tutarı (MilyonTL)

Kaynak: TÜİK, IEİS

5. Üretim

Türkiye ilaç endüstrisi asırlık bir geçmişe, yüksek üretim teknolojisine, kapasitesine ve nitelikli iş gücüne sahip, küresel rekabette gücünü korumak için sürekli ileri teknolojilere yatırımı yapan güçlü bir endüstrisidir. Aralık 2022 itibarıyla ülkemizde uluslararası standartlarda 93 adet ilaç ve 10 radyofarmasötik ilaç olmak üzere 103 üretim tesisi ve 13 adet hammadde üretim tesisi bulunmaktadır.

Ayrıca son yıllarda hastalık veya tıbbi durumdan etkilenecek beslenme bozukluğu olan kişilerin beslenmesine ve tedavisine destek amacıyla kullanılan özel tıbbi amaçlı gıdalarında 4 tesis ile üretimine ülkemizde başlanmıştır.

Endüstrinin gündemindeki öncelikli konulardan birisi yurtiçi üretimdir. 4 Eylül 2022 tarihli ve 31943 sayılı Resmi Gazete’de (Mükerrer) yayımlanan Orta Vadeli Program’da (2023 – 2025) da küresel rekabet gücümüzün artırılması ve dışa bağımlılığın azaltılması için ihtiyaç duyulan aşı, ilaç, tıbbi cihaz, tanı kiti ve yapay zekâ tabanlı sağlık teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik projelerin destekleneceği kayıt altına alınmıştır.

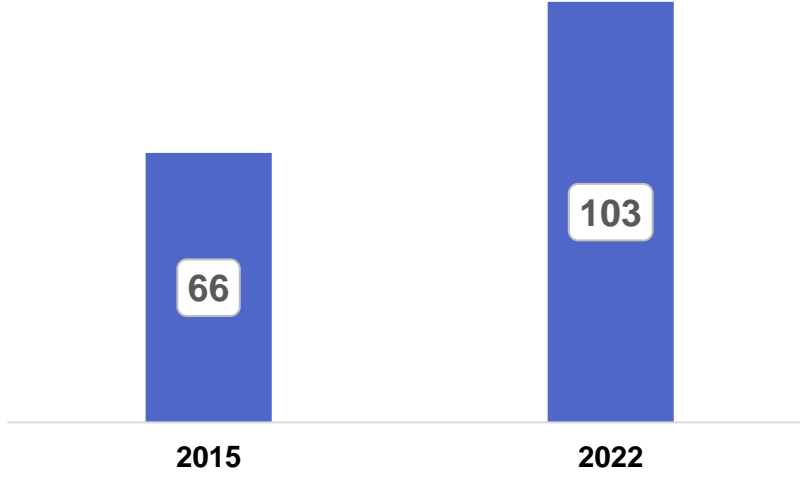
Ayrıca, 25 Ekim 2022 tarihli ve 31994 sayılı Resmi Gazete’de (Mükerrer) yayımlanan 2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı’nda da ilaç, stratejik önemi haiz alan olarak nitelendirilmiş¹, COVID-19 pandemisinin ilaç sektörünün kapasitesinin ve çeşitliliğinin, acil durumlara hızlı yanıt vermedeki yeteneği ile Ar-Ge faaliyetlerinin önemini ortaya koyduğu ifade edilmiştir. Anılan Program’da ilaveten, aşı, ilaç, koruyucu ekipman ve tıbbi cihazlarda yerleşme politikalarına gereksinimin daha belirgin hale geldiği vurgulanmıştır.

Bu itibarla, ilaçta ve aşıda tedarik güvenliğinin sağlanması adına sürdürülebilir yerleşme/yerelleşme politikalarının geliştirilmesi; tedarik güvenliğini temin etmek üzere hammadde, ara ürün, etkin madde, ambalaj malzemelerinde üretim alt yapısının güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

¹ 2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, s. 128

Grafik 37 - Üretim Tesisi Sayısı

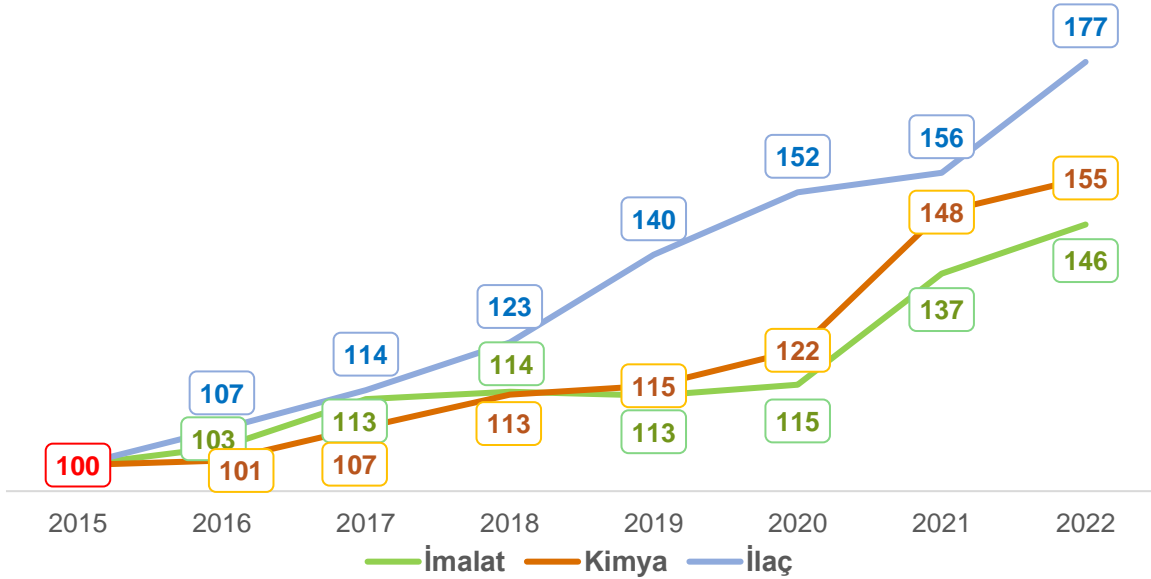

Kaynak: TITCK, İEİS

2021 yılından itibaren başlayan küresel tedarik zorlukları ve yüksek oranlı maliyet artışlarının baskısına rağmen üretimini kesintisiz sürdürmeye devam eden Türk ilaç endüstrisi, ilaç arz güvenliği ve vatandaşlarımızın ilaca erişimini öncelikli amaç olarak belirlemiştir.

Sanayi üretim endeksi verilerine göre, 2022 yılında imalat sektörü %6,9 büyüme ile 146,1 puana, kimya sektörü %4,4 büyüme ile 155 puana ulaşırken ilaç sektörü %13,6 büyüme ile 177,2 puana ulaşmıştır. 2015-2022 yılları arası dönemde imalat sektöründe üretim %46,1, orta teknoloji seviyesindeki kimya sektöründe üretim %55 büyürken ilaç sektöründe üretim %77,2 artmıştır.

Grafik 38- Sanayi Üretim Endeksi Değişimi (2015-2022)

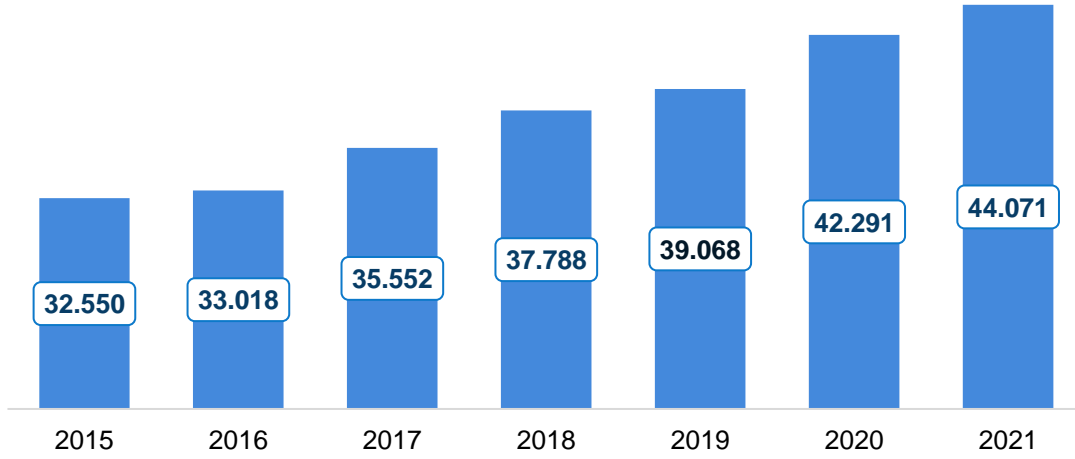

Kaynak: TÜİK, İEİS

6. İstihdam

2021 yılında, Türkiye toplam istihdamında 2020 yılına göre %9,7 artış gerçekleşmiştir. Aynı dönemde ilaç endüstrisi istihdamı ise %4,2 artışla 44.071 kişiye ulaşmıştır.

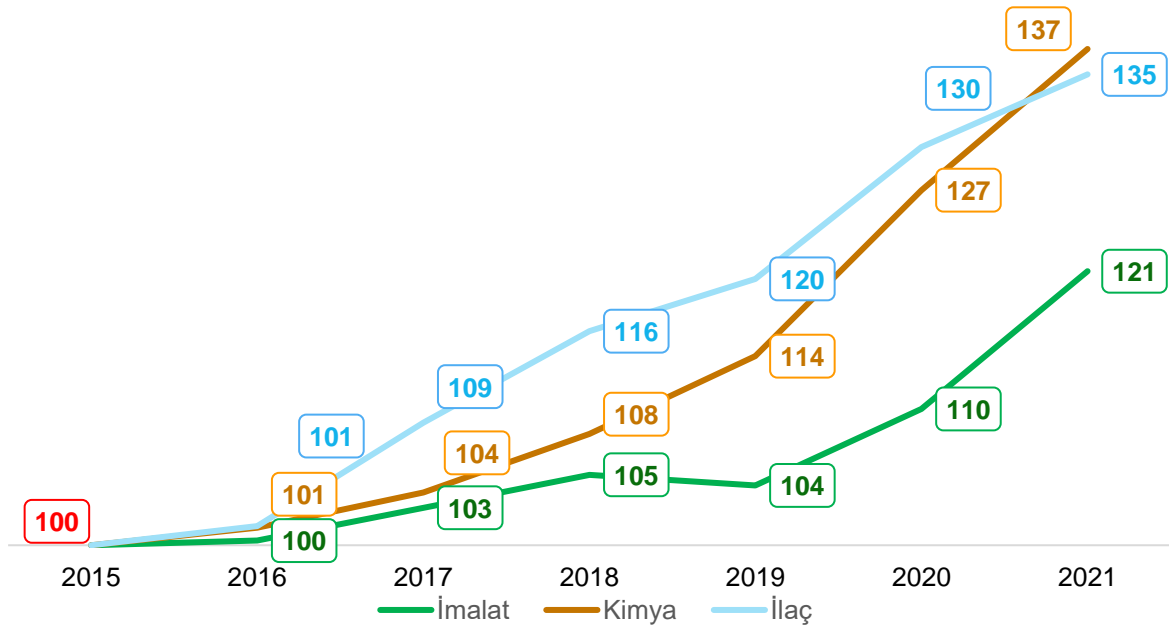
Grafik_39 - İlaç Endüstrisinde İstihdam (Kişi sayısı)

Kaynak:TÜİK, İEİS

2015-2021 yılları arasında istihdam verileri endekslendiğinde, ilaç sektörünün %35 büyüme ile aynı dönemde %15 olan Türkiye istihdamının üzerinde güçlü bir performans sergilediği görülmektedir.

Grafik 40- İstihdam Endeksi Değişimi (2015-2021)

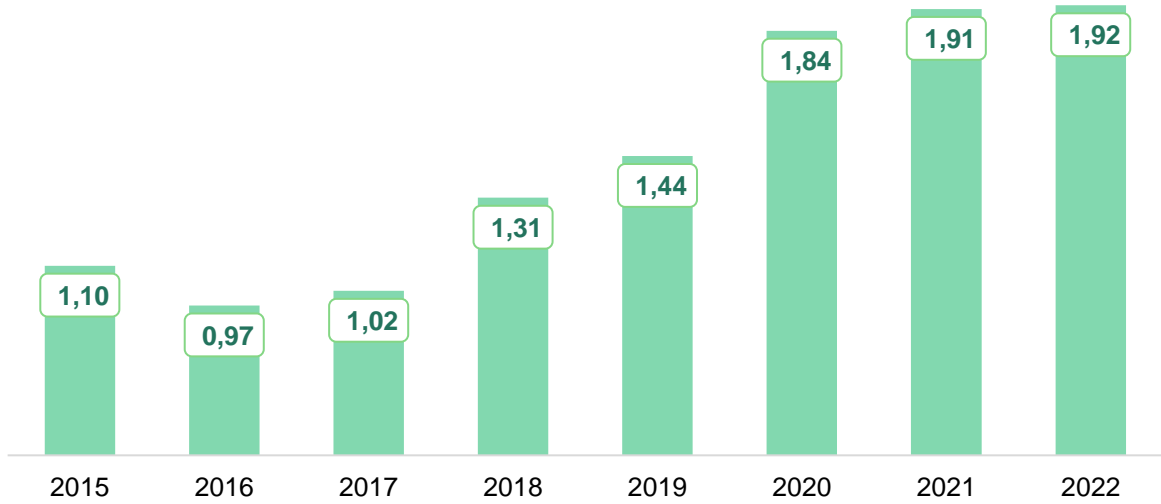

Kaynak:TÜİK, İEİS

7. Dış Ticaret

Son iki yılda yatay bir seviyede ilerleyen ilaç ihracatı 2022 yılını sadece %0,6 büyüme oranıyla 1,92 milyar dolar seviyesinde kapatmıştır. Bununla beraber, Türkiye'nin toplam ihracatının %68,3 oranında büyüdüğü 2015 – 2022 arası dönemde ilaç ihracatı %74,7 artışla Türkiye ortalamasının üzerinde güçlü bir performans sergilemiştir.

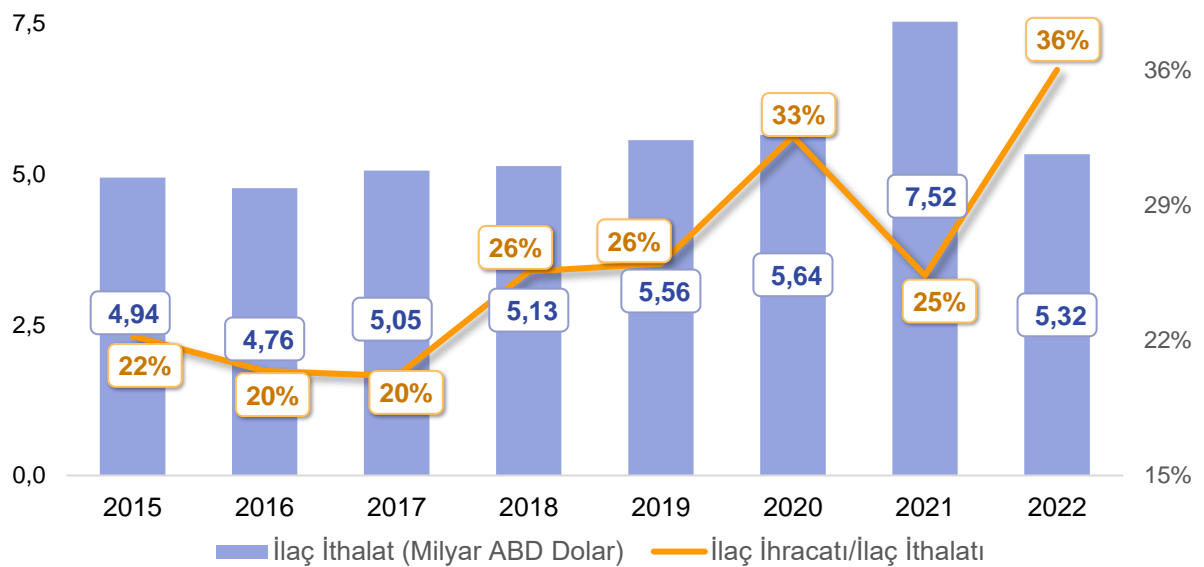
Grafik 41 - İlaç Endüstrisinde İhracat Değeri (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TÜİK, İEİS

2022 yılında ilaç ithalatı, pandeminin etkisini kaybetmesiyle birlikte gerileyen aşı ithalatıyla da birlikte, %29,2 oranında gerileyerek 5,32 milyar ABD doları seviyesine inmiştir. 2015-2022 yılları arası dönemde ilaç ithalatının büyüme oranı ise %7,8 olarak gerçekleşmiş, ilaç ihracatının ithalatı karşılama oranı %36 seviyesine çıkmıştır.

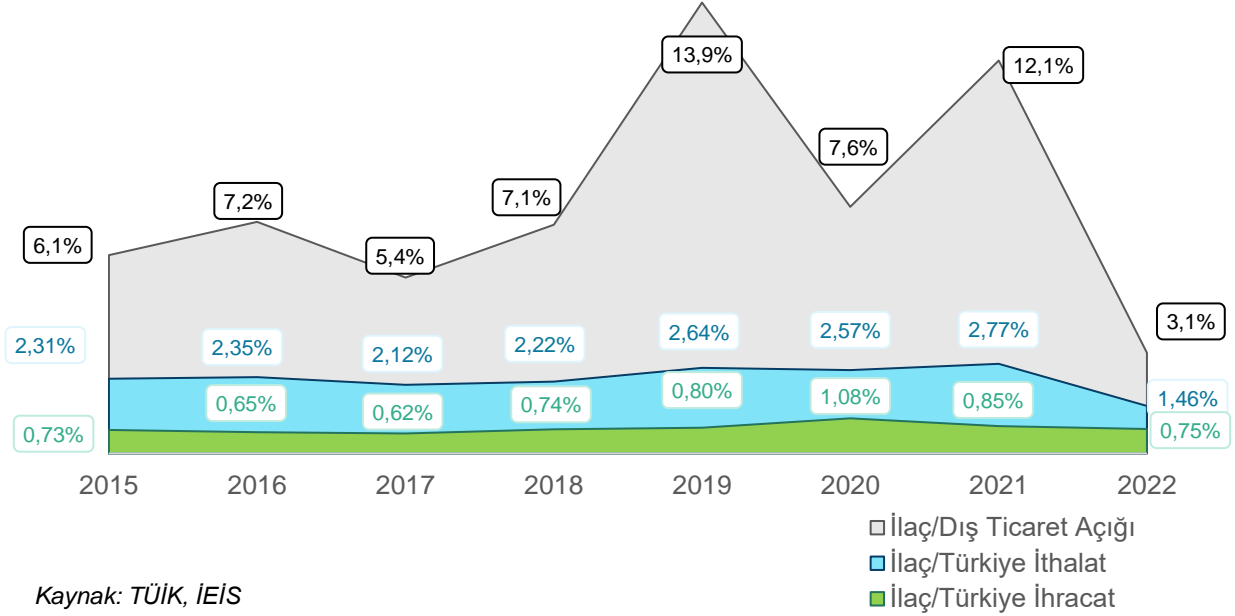
Grafik 42 - İlaç Endüstrisinde İthalat Değeri

Kaynak: TÜİK, İEİS

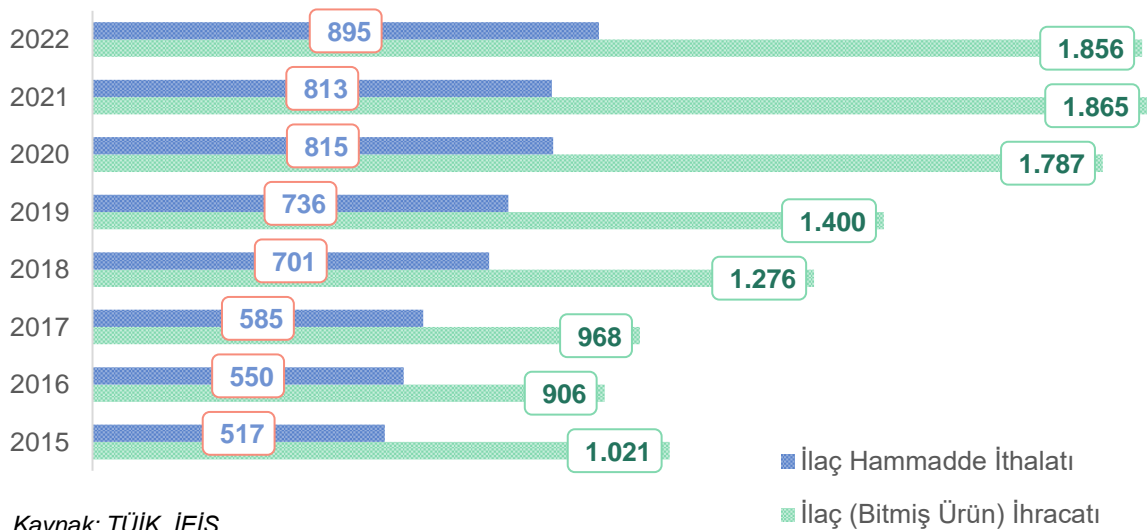
İlaç ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payı 2020 yılında tarihinde ilk defa %1'in üzerine çıkmış ve ilacın dış ticaret açığı içindeki payını aşağıya çekmişti. 2022 yılında ilacın ihracat içindeki payının %0,75 seviyesinde olmasına rağmen, ithalat içindeki payının %1,46 seviyesine gerilemesi dış ticaret içindeki payını %3,1 seviyesine kadar indirmiştir. Bu oranlar ilacın stratejik ve katma değeri yüksek bir endüstri olduğunu bir kez daha göz önüne sermektedir.

Grafik 43 - Türkiye Dış Ticareti İçerisinde İlaç Endüstrisi

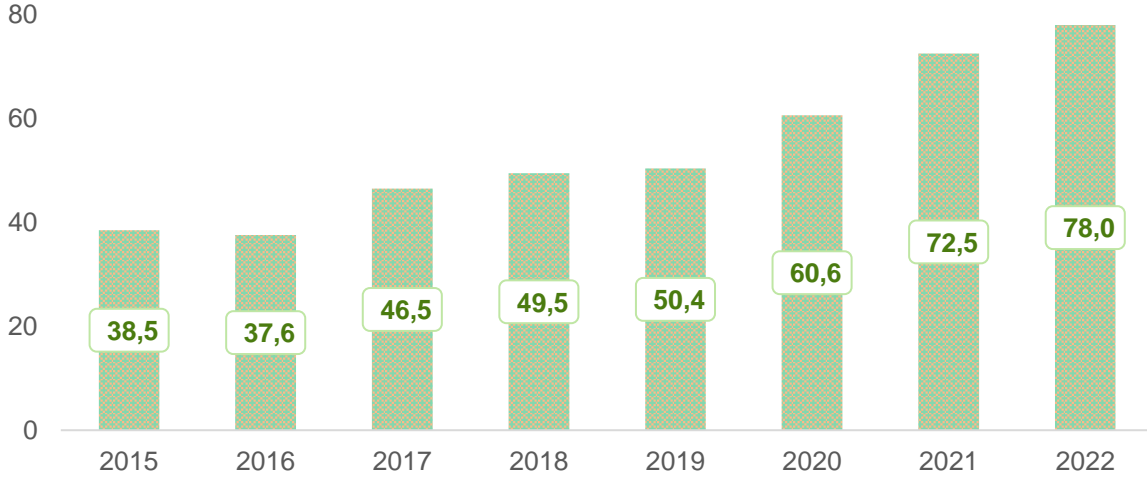
İlaç hammadde ithalatı ve ilaç bitmiş ürün ihracatı incelendiğinde ilaç endüstrisinin ülke ekonomisine sağladığı katkı daha net görülmektedir. Nitekim, 2022 yılında kurlarda yaşanan yüksek artış ile maliyetlerin yükselmesine rağmen 895 milyon ABD doları tutarında hammadde girişine karşın 1,86 milyar ABD doları nihai ürün ihracatı gerçekleştirilmiştir. İlaç ithalatında bitmiş ürünlere olan ihtiyacın yurtiçi üretim imkanlarıyla karşılanması sağlandığında hem ihracat artacak hem de dış ticaret açığının azalmasına katkı sağlanacaktır.

Grafik 44 - İlaç Dış Ticaretinde Bitmiş Ürün Hammadde Karşılaştırması (Milyon ABD Doları)

2015-2022 yılları arası dönemde ihracat miktarı incelendiğinde ilaç ihracatının 2015 yılındaki 38,5 milyon kilogramdan 2022 yılında %102,6 artış oranı ile 78 milyon kilograma ulaştığı görülmektedir.

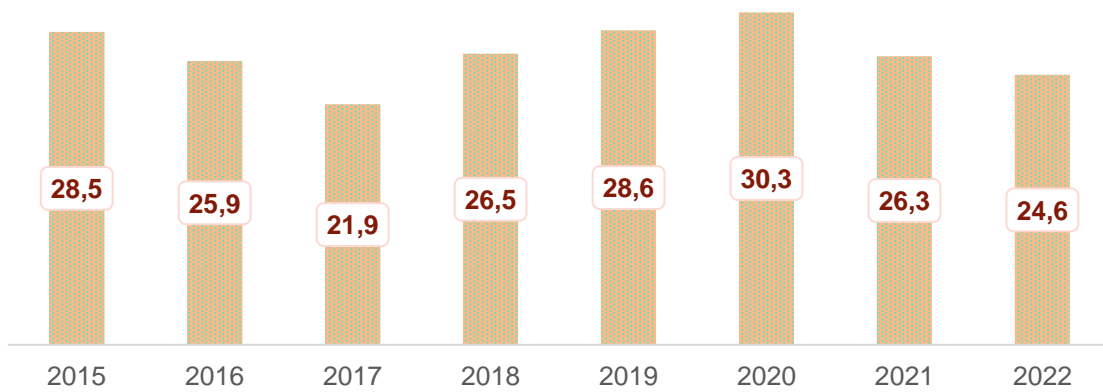
Grafik 45 - İlaç Endüstrisinde İhracat Miktarı (Milyon Kg)

Kaynak:TÜİK, İEİS

İlaç ihracatı kilogram olarak artmakta fakat kilogram başı ihracat fiyatı aynı oranda yükselmemektedir. Aynı dönem incelendiğinde kilogram başı ihracat fiyatı 28,5 ABD dolarından %13,7 azalarak 24,6 ABD dolarına gerilemiştir. Ülkemizde uygulanmakta olan fiyat odaklı politikaların kilogram fiyatının dolayısıyla ihracat değerinin olması gerekenin altında kalmasının başlıca sebebi olduğu aşikardır.

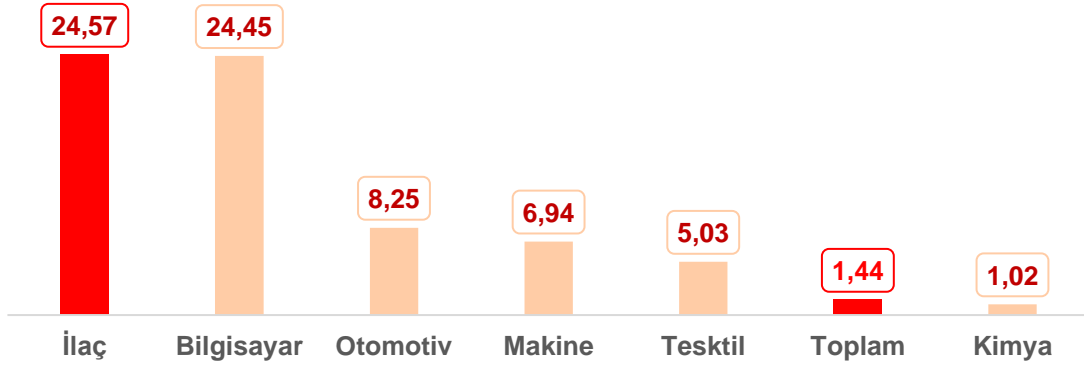
Grafik 46 - İlaç İhracatı Kilo Fiyatı (ABD Doları)

Kaynak:TÜİK, İEİS

Endüstrimizin kilogram başı ihracat değeri 1,44 ABD doları olan Türkiye ortalamasının ve birçok sektörün üzerinde olmasına rağmen potansiyel katma değerinin çok altında seyretmektedir.

Grafik 47 - Bazı Sektörlerde İhracat Kilo Fiyatı (ABD Doları)

Kaynak: TÜİK, İEİS

Ülkemizdeki ilaç fiyatlarının ihracat yaptığımız ülkelerde referans /kaynak fiyat olarak kabul edilmesi, firmalarımızın diğer ülke pazarlarına olması gerekenden daha düşük fiyatla girmesine neden olmaktadır. İhracata yönelik hedef ülkelerde yaşanan ruhsatlandırma, gümrük gibi süreçlere ilişkin yaşanan sorunlar, ilaç firmalarının çok büyük bedellerle destek verdiği ve ülkemiz kamu yararı için oluşturulan fiyatlandırma politikasından yararlanılarak ilaç firmalarının onayı olmaksızın yapılan ihracat gibi sorunların çözümü sanayimizin dünyanın önde gelen ilaç üreticilerinden ve ihracatçılarından birisi konumuna gelmesi için önem taşımaktadır.

İhracat yapılan ülkeler incelendiğinde 2022 yılında Avrupa Birliği (AB), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere yaklaşık 185 adet ülkeye ihracat gerçekleşmiştir. Asya bölgesi %58,9 ile ilaç ihracatının en yoğun olduğu pazarı oluştururken %31,9 ile Avrupa ikinci sırayı almaktadır. 2022 yılında ilaç ihracatının gerçekleştirildiği ilk 20 ülke tüm ilaç ihracatının %71'ine karşılık gelmektedir.

Tablo 10 – İlaç İhracatında İlk Yirmi Ülke (Milyon ABD Doları)

Ülkeler	2021	2022	Pay 2022	Değişim
Güney Kore	368,1	433,7	23%	18%
Irak	109,2	108,6	6%	-1%
Kazakistan	72,7	95,4	5%	31%
Özbekistan	65,8	92,4	5%	41%
İran	99,6	86,0	4%	-14%
Gürcistan	44,6	65,5	3%	47%
Azerbaycan	145,2	63,5	3%	-56%
Macaristan	2,9	56,0	3%	1806%
Rusya Federasyonu	23,1	42,4	2%	84%
Polonya	32,8	40,0	2%	22%
Almanya	34,5	39,0	2%	13%
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	35,9	38,2	2%	7%

Suriye	26,7	30,6	2%	15%
Bulgaristan	75,8	29,7	2%	-61%
İsviçre	31,3	29,4	2%	-6%
Arnavutluk	43,7	24,6	1%	-44%
Kırgızistan	21,6	23,3	1%	8%
Hollanda	15,4	22,5	1%	47%
Moldova	26,5	22,3	1%	-16%
Fransa	17,9	20,6	1%	15%
Liste Toplamı	1.293	1.364	71%	5,5%
Toplam İhracat	1.905	1.916	100%	0,6%

Kaynak: TÜİK, İEİS

2022 yılında 110 ülkeden gerçekleşen ilaç ithalatının %60'ı Avrupa bölgesinden %27,3'ü Asya bölgesinden gerçekleştirilmiştir. İlaç ithalat sıralamasında ilk 20 ülke ithalatı 2022 ilaç ithalatının %96'sına karşılık gelmektedir.

Tablo 11 – İlaç İthalatında İlk Yirmi Ülke (Milyon ABD Doları)

Ülkeler	2021	2022	Pay 2022	Değişim
Almanya	1.285,2	987,6	19%	-23%
Çin	1.180,2	564,9	18%	-52%
ABD	564,0	524,8	18%	-7%
Güney Kore	361,4	481,1	18%	33%
İtalya	376,7	340,0	18%	-10%
İsviçre	364,5	332,3	18%	-9%
İrlanda	429,2	320,3	18%	-25%
Fransa	303,6	261,1	18%	-14%
Hindistan	212,7	246,4	18%	16%
Danimarka	66,8	182,8	18%	174%
Belçika	1.359,8	135,9	18%	-90%
İspanya	149,2	135,0	18%	-9%
Birleşik Krallık	168,1	123,9	18%	-26%
Singapur	65,1	91,7	18%	41%
Brezilya	86,2	72,9	18%	-15%
Avusturya	69,2	70,8	18%	2%
İsveç	75,1	66,6	18%	-11%
Hollanda	49,6	63,4	18%	28%
Yunanistan	46,7	61,1	18%	31%
Japonya	57,3	41,5	18%	-27%
Liste Toplamı	7.271	5.104	96%	-29,8%
Toplam İhracat	7.516	5.323	100%	-29,2%

Kaynak: TÜİK, İEİS

Tablo 12 – İlaç İhracatında İlk Beş Ürün (Milyon ABD Doları)

GTIP	Ürün	2021	2022	Pay 2022	Değişim
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	1.262,0	1.226,0	64%	-3%
3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb.	534,3	556,2	29%	4%
3006	Tarifenin başka yerinde yer almayan eczacılık eşyası ve müstahzarları	54,2	57,5	3%	6%
2936	Provitaminler ve vitaminler	10,0	21,7	1%	117%
3003	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere karıştırılmış ilaçlar (dozsuz)	14,4	16,4	1%	14%
Liste Toplamı		1.875	1.878	98%	0,1%
Toplam İhracat		1.905	1.916	100%	0,6%

Kaynak: TÜİK, İEİS

2022 yılında ilaç dış ticareti GTIP bazlı incelendiğinde kan ürünleri, serum, aşı, toksin ürünler ile tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan dozlandırılmış ilaçlar ihracatımızın %93'ünü ithalatımızın ise %78'ini oluşturmaktadır.

Tablo 13– İlaç İthalatında İlk Beş Ürün (Milyon ABD Doları)

GTIP	Ürün	2020	2021	Pay 2021	Değişim
3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. Ürünler	3.962,8	2.100,7	39%	-47%
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	2.487,4	2.062,8	39%	-17%
2941	Antibiyotikler	144,2	211,6	4%	47%
3003	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere karıştırılmış ilaçlar (dozsuz)	139,7	140,4	3%	0%
2936	Provitaminler ve vitaminler	111,9	131,6	2%	18%
Liste Toplamı		6.846	4.647	87%	-32,1%
Toplam İthalat		7.516	5.323	100%	-29,2%

Kaynak: TÜİK, İEİS

8. Fiyat Politikaları

2009 yılında küresel kriz etkilerinin kamu maliyesi üzerinde yarattığı baskıyı aşmak amacıyla hayata geçirilen ve radikal düzenlemeler içeren global bütçe uygulaması, sağlık harcamalarını sadece ilaç fiyatlarına yönelik alınan önlemlerle kontrol altına almaya çalışmıştır. Sağlanan hizmetle orantılı olmayan ilaç bütçeleri belirlenmiş ve ilaç bütçesinin aşılması gerekçe gösterilerek ilaç fiyatları sürekli düşürülmüş, SGK iskonto oranları ise artırılmıştır. Bunlara ek olarak, mevzuatta aranan şartlar sağlandığı halde AB kaynaklı ilaç fiyatlarının TL'ye dönüştürülmesi için kullanılan Avro değeri, Nisan

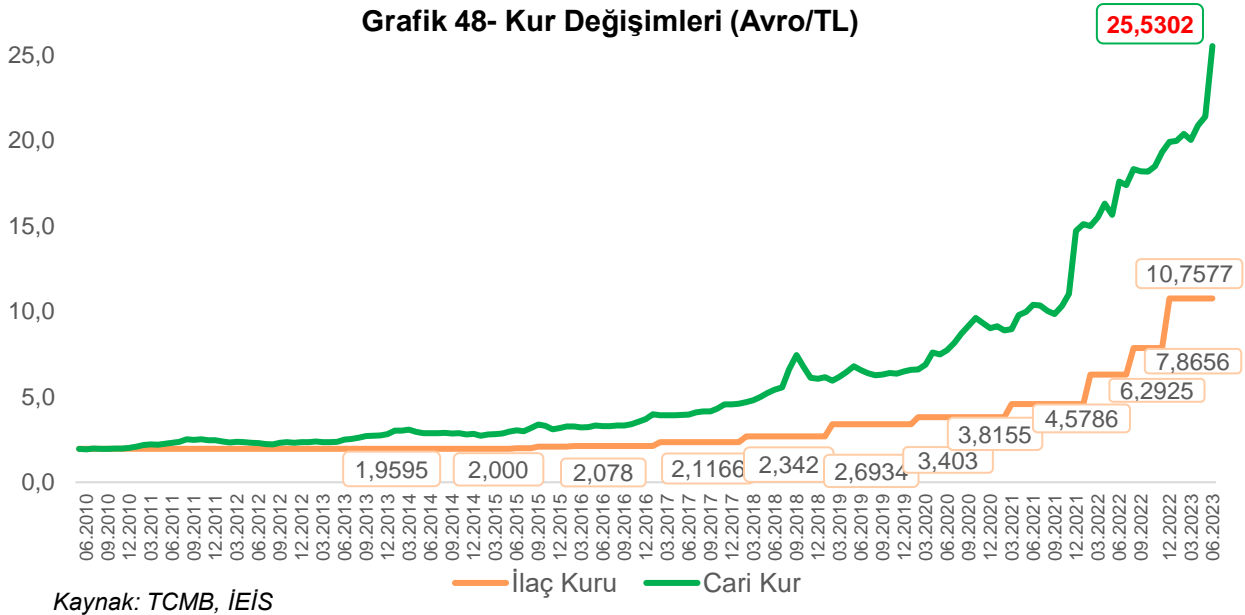
2009'dan Mayıs 2015'e kadar güncellenmeyerek, ilaç harcamalarını kontrol etmek amacıyla 1,9595 TL düzeyinde sabit tutulmuştur.

Kurun güncellenmesi için endüstri tarafından başlatılan hukuki süreç, Nisan 2015'de ilaç sektörü lehine sonuçlanmıştır. Bunu takiben uygulama döviz kurunun bir önceki yılın Avro ortalamasının %70'i oranında belirlenmesine dönüştürülmüştür. Bu çerçevede döviz kuru değeri 2017 yılı için 2,3421 TL olarak güncellenmiştir. 2018 yılı için ise %23 artış olması gerekirken geçici bir kararla ilaç kuru sadece %15 oranında artırılmış ve 2,6934 TL olarak belirlenmiştir.

2019 yılında yıllık ortalama Avro değerinin belirlenmesinde kullanılan uyarlama katsayısı %70'ten %60'a çekilerek dönüşüm kuru 3,4037 TL olarak belirlenmiş, 2021 yılında ise %26,5 artış olması gerekirken birkez daha geçici bir kararla ilaç kuru sadece %20 oranında artırılmış ve 4,5786 TL olarak açıklanmıştır.

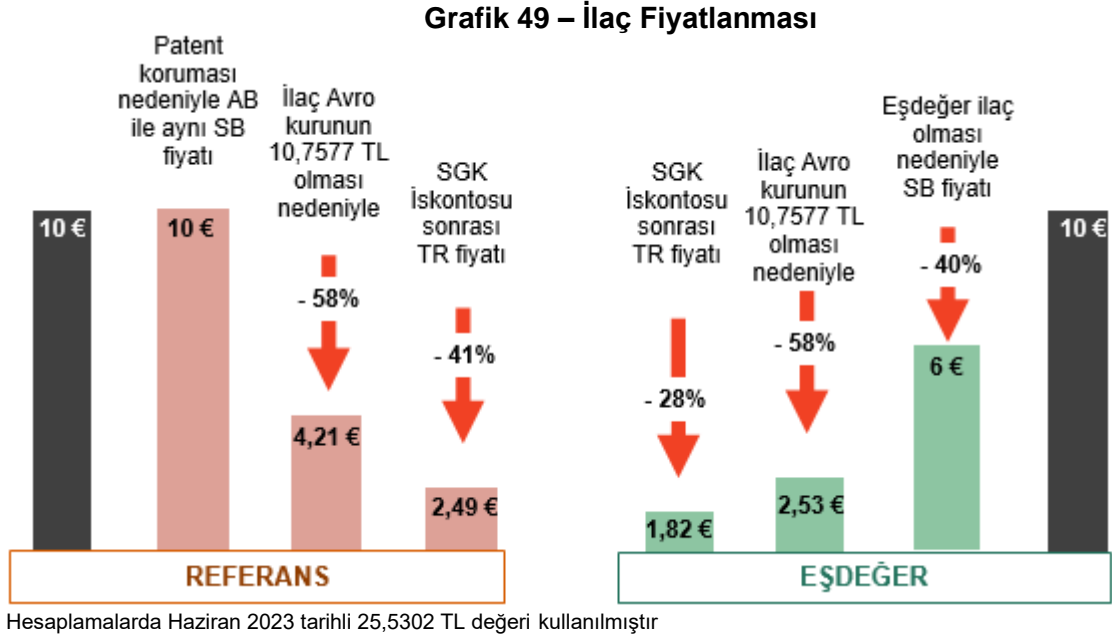
2021 yılının son çeyreğinden başlayan hızlı kur yükselişlerine rağmen 2022 ilaç kurunun mevzuat çerçevesinde 6,2925 TL olarak Şubat ayında uygulamaya alınması sektörün maruz kaldığı ağır şartların hafifletilmesinde yetersiz kalmıştır. Süratle değişen ekonomik ortam karşısında sektörün çok zor durumda kalmasıyla Temmuz ayı içinde ilaç kuru %25 artış ile 7,8656 TL'ye çıkarılmıştır. Döviz kurları ve maliyet kalemlerindeki artışın devam etmesiyle 2023 ilaç kuru %36,8 oranında artışla 10,7577 TL olarak belirlenmiş ve 2022 yılının Aralık ayında uygulamaya alınmıştır.

Yaşanan bu süreç sektörün devamlılığının sağlanabilmesi için mevzuat ve uygulamaların daha dinamik bir yapıya kavuşturulması gerektiğini, özellikle ilaç kurunun yılda en az 2 defa güncellenmesinin önemini açıkça ortaya çıkarmıştır.

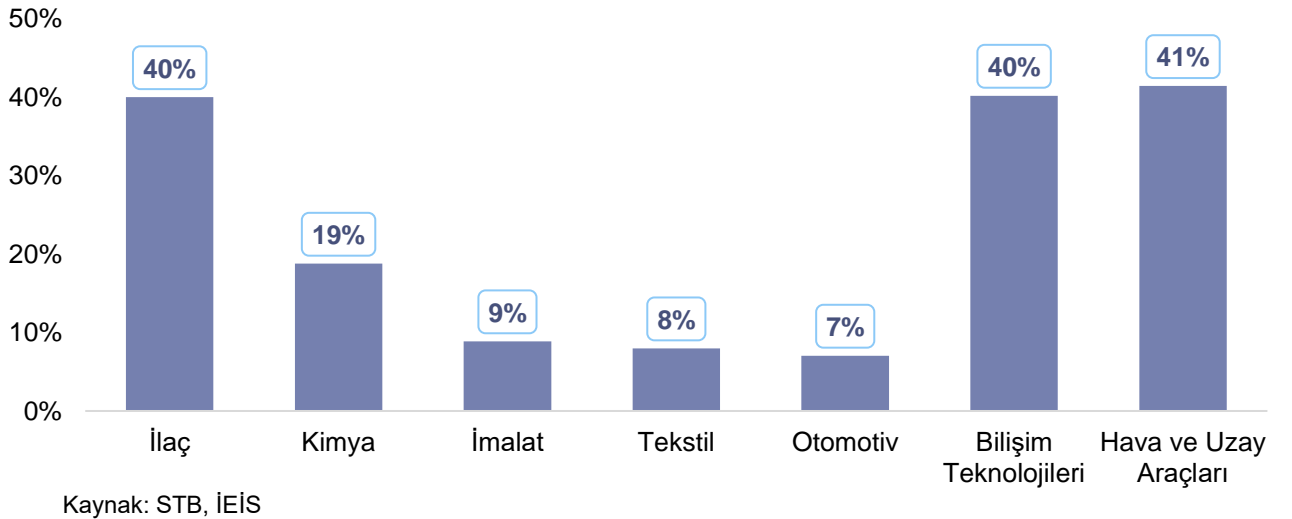
İlaveten, SGK tarafından %41'lere hatta bazı durumlarda % 50'lere aşan oranlara varan iskontolara tabi olan sektör yoğun bir fiyat baskısı ile karşı karşıyadır. SGK tarafından izlenen maliyet odaklı geri ödeme sistemi nedeniyle ülkemizde ilaç fiyatları sadece referans aldığımız Avrupa ülkelerinden değil, hammadde ithal ettiğimiz Hindistan'dan bile daha düşük seviyeye gelmiştir.

Aşağıdaki grafikte, kaynak fiyatı 10 Avro olan bir ürünün güncel kur ile Türkiye’de fiyatlanması özetlenmiştir. Referans ürünün Türkiye’deki fiyatı 2,49 Avro’ya, eşdeğer ürünün fiyatı 1,82 Avro’ya gerilemektedir.

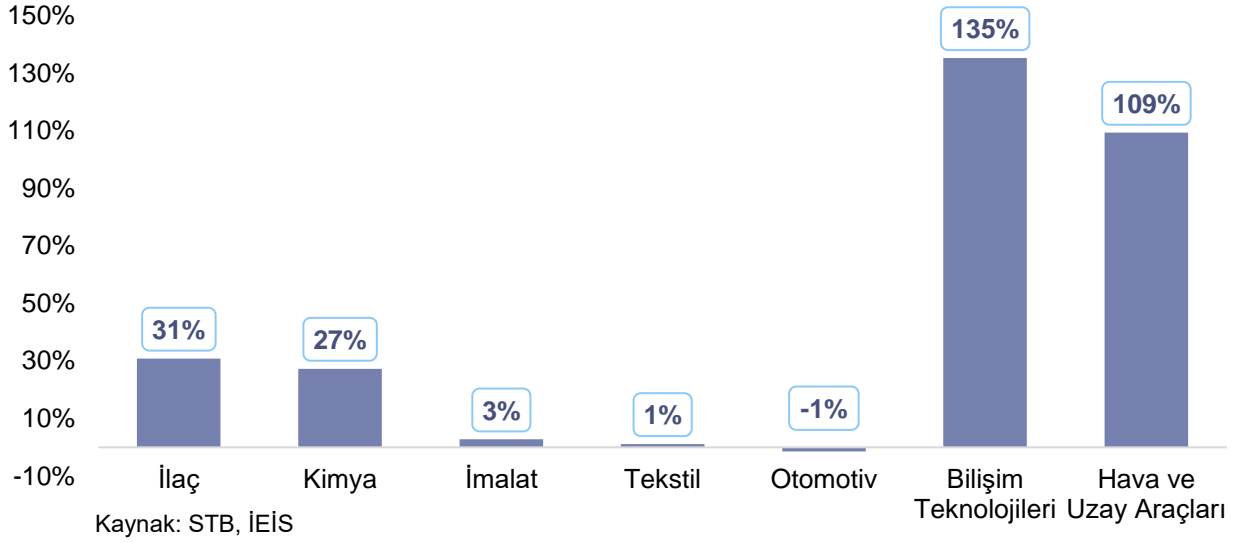
Stratejik öneme sahip ve yüksek teknoloji sınıfına ait olan ilaç sektörü 2015-2020 döneminde net satışlar reel değişim oranında yüksek teknoloji sınıfındaki diğer sektörler ile %40 seviyesindedir.

Grafik 50 – Net Satışlar Reel Değişimi (2015-2020)

Net satışlar reel değişimi yüksek teknoloji sınıfındaki diğer sektörler ile aynı seviyelerde olan ilaç sektörü, Ar-Ge kapasitesini güçlendirmek için gerekli özkaynak yaratma kabiliyetinde ise sınırlı seviyede kalmaktadır.

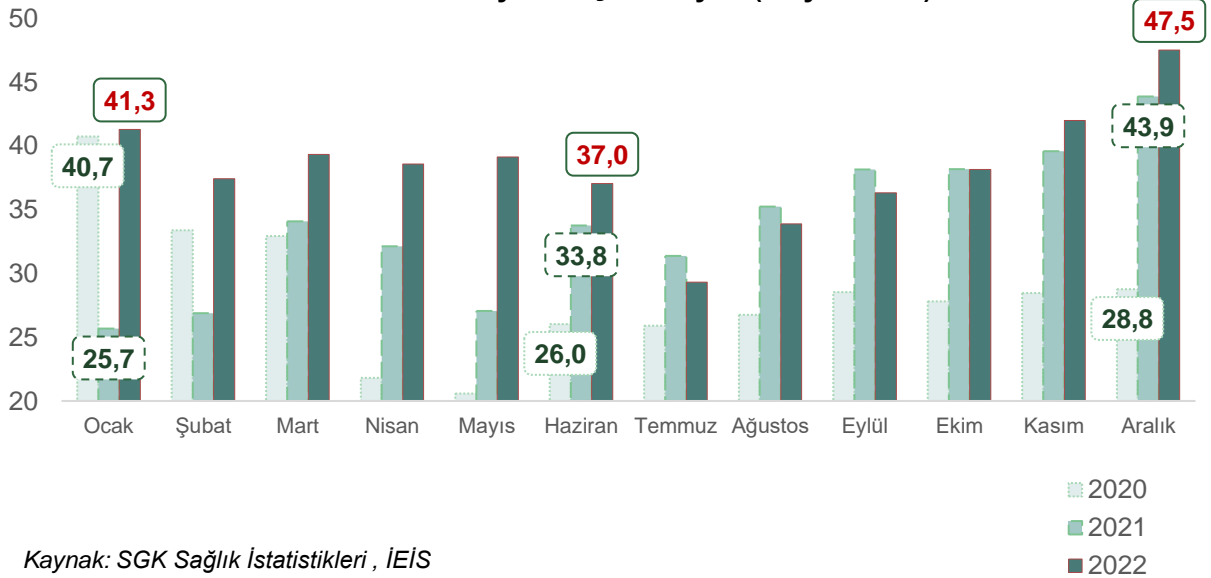
Grafik 51 – Özkaynaklar Reel Değişimi (2015-2020)

2020 ve 2021 yıllarına damgasını vuran Covid-19 pandemi sürecinde toplum ve iş hayatına giren olağanüstü şartlara, hammadde tedarik sıkıntılarında lojistik aksamalara, artan maliyetlerden ilaç satışlarındaki dalgalanmalara ve daha birçok zorlayıcı koşullara rağmen Türk ilaç endüstrisi üretim tesislerindeki faaliyetlerine aralıksız devam etmiş ülkemizin ilaç arz güvenliğinin sağlanmasına tüm gücüyle destek olmuştur.

Kısıtlamaların gevşetilmesiyle birlikte Haziran 2021 tarihinden itibaren reçete sayıları önceki yıllarda görülen değerlerine geri dönmüştür. 2022 yılında %13 artışla rekor seviye olan 460 milyon reçeteye ulaşmıştır

Grafik 52- SGK Aylık Reçete Sayısı (Milyon adet)

9. Sonuç ve Değerlendirme

İlaç sektörü teknolojiyi yakından takip eden, yeni teknolojileri hızla uygulamak ve bunun için de sürekli yatırım yapmak zorunda olan, üretmediği ürünleri üretir hale gelmek için yeni tesisler kurmak ve sistematik şekilde yenileme çalışmaları yapmak ihtiyacında olan dinamik bir sektördür.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz için de hem ekonomik hem stratejik öneme sahip olan ilaç sektöründe biyoteknolojik ilaçlar payını ve etkinliğini günden güne artırmaktadır. Güney Kore, Hindistan ve Arjantin gibi ülkelerin kendi öznel koşullarına uygun mevzuat altyapısı oluşturarak biyoyoteknolojik ilaç endüstrilerini geliştirdiği bu dönemde köklü ve güçlü bir yapıya sahip Türk ilaç endüstrisinin de dünyadaki dönüşümün gerisinde kalmaması ve biyoteknolojik ilaç alanında başarılı olması zorunludur. Bu kapsamda ülkemizin milli menfaatleri doğrultusunda tıpkı savunma sanayiinde olduğu gibi, biyoteknolojik ilaçların ülkemizde geliştirilmesi ve üretilmesi önem taşımaktadır.

İEİS, yüksek katma değerli konvansiyonel ürünler ve biyoteknolojik ilaçlar geliştiren, üreten ve ürettiğini daha fazla ihraç eden bir endüstriye dönüşmek için var gücüyle çalışmaktadır.

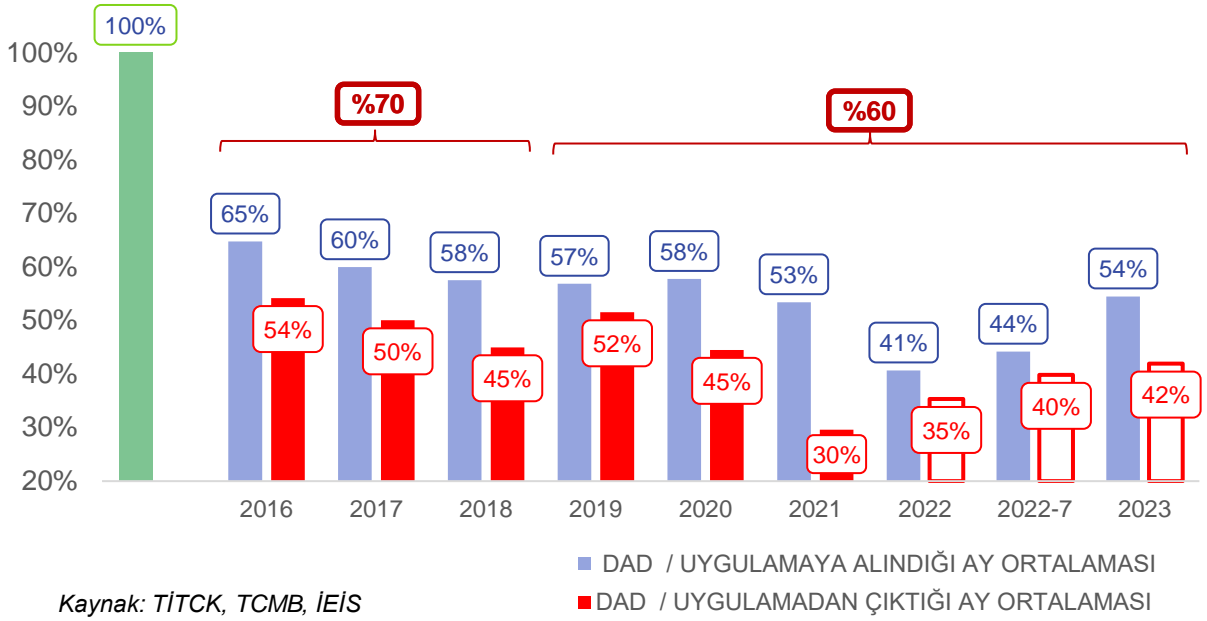
Önümüzdeki dönemde de, gerek ülkemizin bütün üst düzey strateji belgelerinde belirtildiği gerekse hazırlıkları halen devam etmekte olan 12. Kalkınma Planı çalışmalarında ifade edildiği üzere, ülkemizde ilaç üretiminde yerleşme ve yerlileşme politikalarına ilişkin olarak ulusal ilaç stratejilerimize uygun bir biçimde ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerimiz doğrultusunda bir yol haritası belirlenmesi önem arz etmektedir.

2021 yılının son çeyreğinden itibaren başlayan güncel piyasa döviz kurunda yaşanan ciddi artışlar, mevcut uygulamada ilaç için açıklanan kur değeri ile piyasadaki gerçek Avro değeri arasındaki farkın yüksek seviyelere çıkmasına neden olmuştur.

2016 yılında uygulamaya alınan mevzuata göre bir önceki yıla ait ortalama Avro kurunun %70'i olarak belirlenen ilaç kuru (Dönemsel Avro Değeri), 2019 yılında %60 seviyesine indirilmiştir. İlaç kurunun (DAD) Şubat ayının ikinci yarısında yürürlüğe girmesi ve yılda bir defa belirlenerek kur hareketlerine karşı sektörü korumasız bırakması sektörü her yıl daha da artan bir yükün altına itmektedir.

İlaç kurunun (DAD) uygulamaya alındığı ay ortalamasına olan oranı ile uygulamanın bittiği ay ortalamasına olan oranını gösteren grafikte de görüldüğü üzere sektör ne %70 oranının uygulandığı dönemde ne de %60 oranının uygulandığı dönemde gerçekte söz konusu oranlara hiçbir zaman ulaşamamıştır.

Grafik 53- İlaç Kurunun Uygulama Başlangıç ve Bitiş Ay Ortalamalarına Oranı

2023 yılı için belirlenen ilaç kurunun (10,7577 TL), güncel Avro kur ortalamasının şimdiden sadece %42'sine karşılık gelmesi, sektörün sene boyunca ne kadar büyük problemlerle karşı karşıya kalacağını göstermektedir.

Bu kapsamda ülkemiz ilaç endüstrisini korumak ve gelişimini hızlandırmak için mali disiplin odaklı ilaç fiyat politikasından vazgeçilmesi ve ilaç kurunun (DAD) yılda birden fazla kez güncellenerek beklemeksizin uygulamaya alınması öncelikli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlaç sektörü kamu otoritelerimizin etkin destek sağlamasına ihtiyaç duymaktadır. Bugüne kadar verilen fiziki yatırım teşvikleriyle endüstrimiz çok ciddi yatırımlar yaptı, yapmaya da devam ediyor. Ancak kamu teşvik sistemi büyük oranda vergi indirim ve muafiyetlerine dayandığı için endüstrimiz açısından yeterli olmamakta, özellikle büyük ölçekli ve sürekli yatırım gerektiren biyobenzer ürünler alanında nakit finansal desteklerin sayısının ve miktarının artırılmasına ve yatırımlarda düşük faizli kredi desteği gibi ek teşvikler getirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ürünlerin hızlıca ve güvenli şekilde pazara sunulmasındaki engellerin ortadan kaldırılması sektör için büyük önem taşımaktadır.

Enerjimizi biyoteknolojik ve biyobenzer ilaçlar, gen ve hücre teknolojileri, nitelikli Ar-Ge faaliyetleri, yerli molekül geliştirilmesi, katma değerli ihracatın artırılması ve hatta ilaç sektöründe veri kullanımı ve dijitalleşme gibi konu başlıklarına ayırmak zorunda olduğumuzu biliyoruz. Doğru politikalarla endüstrimizin daha çok üreten ve ihraç eden küresel bir sanayi konumuna gelmesinin önünde hiçbir engel olmadığını biliyor tüm gücümüzle çalışmaya devam ediyoruz.

İEİS

**İLAÇ ENDÜSTRİSİ
İŞVERENLER SENDİKASI**

www.ieis.org.tr

www.biopharma.org.tr

www.trpharmaexporters.org

İSTANBUL OFİSİ

Nef 09 B Blok Kat: 10 Sanayi Mah.
Hümevra Sok. No: 7 34115 Kağıthane İstanbul
T: +90 212 353 11 20 F: +90 212 353 11 41

ANKARA OFİSİ

Çukurambar Kızılırmak Mah. Ufuk Üniversitesi Cad.
No:18 Ambrosia Plaza Kat:10 D:73 Çankaya Ankara
T: +90 312 431 96 07 F: +90 312 435 15 78